ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Mandatorní výdaje ČR – struktura a vývoj

Mandatory expences in the Czech Republic – the structure and development

Markéta Urubová

Plzeň 2012

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta ekonomická
Akademický rok: **2011/2012**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Markéta URUBOVÁ**
Osobní číslo:	**K09B0197P**
Studijní program:	**B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor:	**Podniková ekonomika a management**
Název tématu:	**Mandatorní výdaje ČR - struktura a vývoj**
Zadávající katedra:	**Katedra financí a účetnictví**

Zásady pro vypracování:

1. Analyzujte zákonné a ostatní mandatorní výdaje v ČR.
2. Proveďte rozbor struktury a vývoje mandatorních výdajů ČR ve vybraných letech.
3. Zhodnoťte řešenou problematiku.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **40 - 60 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- **HAMERNÍKOVÁ, B.; MAAYTOVÁ, A.** *Veřejné finance.* **Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-497-0**
- **KREBS, V.** *Sociální politika.* **Praha: ASPI, 2007. ISBN 80-7357-276-1**
- **PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M.** *Veřejná správa a finance veřejného sektoru.* **Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-351-5**

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Lucie Kuldová, Ph.D.**
Katedra financí a účetnictví

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2011**
Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2012**

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

L.S.

Prof. Ing. Lilia Dvořáková, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. listopadu 2011

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Mandatorní výdaje ČR – struktura a vývoj“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce za použití pramenů uvedených v přiložené bibliografii.

V Plzni, dne ....

podpis autora

List s poděkováním

Děkuji Ing. Lucii Mádlové, Ph.D. za ochotu, vstřícný přístup, cenné a odborné rady v průběhu konzultací.

Obsah

Úvod ... 6
1 Veřejné výdaje ... 8
2 Mandatorní výdaje ... 10
2.1 Zákonné mandatorní výdaje ... 10
2.1.1 Důchodové pojištění ... 10
2.1.2 Nemocenské pojištění ... 12
2.1.3 Pasivní státní politika zaměstnanosti ... 13
2.1.4 Státní sociální podpora ... 15
2.1.5 Pomoc v hmotné nouzi ... 18
2.1.6 Ostatní zákonné mandatorní výdaje ... 19
2.2 Ostatní mandatorní výdaje ... 21
2.2.1 Výdaje vyplívající z jiných právních norem ... 21
2.2.2 Výdaje vyplívající ze smluvních závazků ... 22
2.3 Quasi mandatorní výdaje ... 23
2.3.1 Aktivní politika zaměstnanosti ... 23
2.3.2 Investiční pobídky ... 24
3 Vývoj mandatorních výdajů ... 25
3.1 Vývoj zákonných mandatorních výdajů ... 26
3.1.1 Vývoj sociálních transferů ... 27
3.1.2 Vývoj ostatních zákonných mandatorních výdajů ... 37
3.2 Vývoj ostatních mandatorních výdajů ... 41
3.2.1 Analýza vývoje výdajů z jiných právních norem ... 42
3.2.2 Analýza vývoje výdajů ze smluvních závazků ... 43
3.3 Vývoj quasi mandatorních výdajů ... 44
4 Zhodnocení řešené problematiky ... 47
5 Závěr ... 52
6 Seznam tabulek ... 54
7 Seznam obrázků ... 55
8 Seznam zkratek ... 56
9 Seznam použité literatury ... 57
10 Seznam příloh ... 59

Úvod

Bakalářská práce se zabývá mandatorními výdaji České republiky. Tyto výdaje tvoří převážnou část výdajů státního rozpočtu a jejich podíl na celkových výdajích se postupem let stále zvyšuje. Díky navyšování mandatorních výdajů dochází ke zmenšování prostoru státu pro financování dalších projektů či poskytování služeb, jako jsou například investice do školství a zdravotnictví. Toto téma je v současné době velmi aktuální, především díky prodlužování se průměrného věku dožití obyvatel. S tím souvisí i růst sociálních transferů, které tvoří největší část mandatorních výdajů České republiky. Mandatorní výdaje se dotýkají nás všech, protože se jedná především o sociální transfery, jako jsou dávky důchodového pojištění, výplata nemocenských dávek či rodičovský příspěvek. Téma mandatorních výdajů je též aktuálním právě díky probíhající reformě veřejných financí, která je zcela nevyhnutelná. Vývoj mandatorních výdajů má velký podíl na růstu deficitu veřejných rozpočtů, a je tudíž velkým rizikem pro dlouhodobou udržitelnost veřejných financí. S dlouhodobou udržitelností veřejných financí poté souvisí plnění konvergenčních kriterií, kde jedním z kritérií je právě kriterium dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí, které Česká republika opakovaně neplní. Není plněno především kriterium velikosti schodku vládních institucí vůči HDP, které je stanoveno ve výši 3 % HDP. Kriterium dluhu sektoru vládních institucí zatím Česká republika plní, avšak tempo růstu dluhu je výrazné a v budoucnu se tak může stát, že bude hranice 60 % HDP překročena, i když se vládní dluh zatím pohybuje okolo 40 %. Je tedy třeba problematiku vývoje mandatorních výdajů neopomíjet.

Hlavním cílem práce je analyzovat strukturu a vývoj mandatorních výdajů České republiky ve vybraných letech. Nejdříve je vysvětlen pojem mandatorní výdaje a postupně je charakterizována jejich struktura. Dále je analyzován vývoj a příčiny, které k němu vedly v letech 2005 – 2010. Práce je zaměřena především na zákonné mandatorní výdaje, jelikož tvoří nejpodstatnější část mandatorních výdajů a jejich růst je největší. Na závěr je problematika mandatorních výdajů České republiky zhodnocena, a to především z hlediska dopadů změn v sociální oblasti a reforem veřejných financí na vývoj mandatorních výdajů.

Textová část práce je zpracována v textovém editoru MS Word. Grafy a tabulky jsou vytvořeny s využitím MS Excel. Formální úprava bakalářské práce vychází z Metodiky

k vypracování bakalářské práce z roku 2011. Použitá literatura je citována dle normy ČSN ISO 690:2011.

1 Veřejné výdaje

Mandatorní výdaje jsou nedílnou součástí veřejných výdajů, proto je v úvodu práce nejdříve charakterizován pojem veřejných výdajů a jejich členění.

„Veřejné výdaje představují vztahy rozdělování a užití veřejných rozpočtů a mimorozpočtových fondů v rozpočtové soustavě“ (Pavlásek, Hejduková, 2010, s. 177).

K předchozí definici Peková navíc uvádí, že veřejné výdaje jsou jedním z nástrojů ovlivňování proporcí mezi soukromým a veřejným sektorem. Klasifikovat je lze různě, rozhodující jsou však výdaje nenávratné.

„Na veřejné výdaje lze nahlížet jako na tok finančních prostředků, které jsou v rámci veřejné rozpočtové soustavy alokovány na realizaci fiskálních funkcí státu na principu nenávratnosti a neekvivalence“ (Hamerníková, Maaytová, 2010, s. 74). Veřejné výdaje sloužily od počátků a slouží i v současnosti především na financování činností vlády, obranu státu, bezpečnost apod. Tvorba veřejných výdajů a jejich financování se sleduje v rámci jednoho rozpočtového období (Hamerníková, Maaytová, 2010).

Vzhledem k předchozím tvrzením lze konstatovat, že veřejné výdaje slouží k financování výdajů veřejných rozpočtů, a to především na principu nenávratnosti a neekvivalence. Stát pomocí alokace veřejných výdajů realizuje svou fiskální funkci. Pomocí veřejných výdajů je též možné ovlivňovat rozměr mezi soukromým a veřejným sektorem.

Možností, jak členit veřejné výdaje existuje několik. Dle Pavláska a Hejdukové (2010) lze veřejné výdaje členit následovně:

Z makroekonomického hlediska se veřejné výdaje člení na:

- vládní výdaje na nákup zboží a služeb – výdaje na veřejnou správu, školství, zdravotnictví, kulturu a další resorty veřejného sektoru,
- transferové výdaje – dávky sociálního zabezpečení, stipendia, dotace neziskovým organizacím a podnikatelům.

Dále lze výdaje rozlišovat podle sektorů:

- výdaje do sociálního sektoru,
- výdaje do tržního sektoru.

Jiným hlediskem může být hledisko plánovatelnosti, dle něhož členíme na:

- výdaje plánované – lze je přesně rozpočtovat,
- výdaje neplánované – mají mimořádný charakter a vznikly v průběhu rozpočtového období.

Z časového hlediska lze rozčlenit na:

- běžné výdaje – jsou pravidelné a dobře odhadnutelné. Z hlediska státního rozpočtu se jedná o výdaje jednotlivých správců kapitol státního rozpočtu, jako jsou jednotlivá ministerstva,
- investiční výdaje, jež jsou výdaji mimořádnými (např. výdaje na infrastrukturu, apod.).

Nejdůležitějším členěním pro účely této bakalářské práce je členění výdajů z hlediska zákonné předurčenosti, dle kterého se výdaje člení na:

- mandatorní výdaje
- nemandatorní výdaje – výdaje ostatní

2 Mandatorní výdaje

V České republice je pojem mandatorní výdaje často používaným termínem. Lze však říci, že v ostatních státech Evropské unie tento pojem tak frekventovaný není. (viz Příloha A) Výraz mandatorní není vnímán příliš pozitivně a jeho věcný obsah není v evropských podmínkách jednotný. Nejčastěji je však spojován s vysokou předurčeností příjmů vlády na předem určené výdaje (Klvačová, 2008).

Dříve než budou mandatorní výdaje rozčleněny na zákonné a ostatní, je vysvětlen pojem mandatorních výdajů jako takových. Mandatorní výdaje jsou nejdominantnější položkou výdajové strany státního rozpočtu České republiky. Jedná se o položky, jež stát musí zajišťovat dle zákona nebo vyplívají z jiných právních norem či smluvních závazků. Nepřímou povinností státu je též poskytovat peníze z rozpočtu na tzv. quasi mandatorní výdaje.

2.1 Zákonné mandatorní výdaje

Většinovou položku mandatorních výdajů tvoří zákonné mandatorní výdaje. Jedná se o výdaje, které je stát povinen hradit ze zákona. Součástí těchto výdajů jsou především sociální transfery. Jedním z nejvýznamnějších sociálních transferů jsou dávky důchodového pojištění. Dále mezi sociální transfery řadíme nemocenské dávky a dávky státní sociální podpory. Skupinu zákonných mandatorních výdajů, které nemají charakter sociálních transferů, tvoří například platby státu do zdravotního pojištění, výdaje na dluhovou službu a jiné příspěvky a dotace. V rámci této subkapitoly jsou charakterizovány sociální transfery a poté ostatní zákonné mandatorní výdaje.

2.1.1 Důchodové pojištění

Dávky důchodového pojištění tvoří největší součást sociálních transferů. Dávky jsou spravovány a vypláceny Českou správou sociálního zabezpečení. V rámci důchodového pojištění rozlišujeme tři skupiny důchodů – starobní důchody, invalidní důchody a pozůstalostní důchody.

Starobní důchod

Starobní důchody jsou největší položkou vyplácenou v rámci důchodového pojištění. Výplaty dávek se řídí dle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. „Pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného věku, popřípadě splňuje další podmínky v zákoně“ (§ 28 zákona č. 155/1995 Sb., 2011).

„Výše základní výměry starobního důchodu činí 680 Kč měsíčně. Výše procentní výměry starobního důchodu se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu podle doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod a podle doby pojištění získané po vzniku nároku na starobní důchod. ... Výše procentní výměry starobního důchodu činí nejméně 770 Kč měsíčně“ (§ 33 zákona č. 155/1995 Sb., 2011).

Invalidní důchod

Další dávkou vyplácenou v rámci důchodového pojištění jsou invalidní důchody. Výplata a podmínky pro nárok na dávky se řídí zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. V České republice rozeznáváme tři typy invalidních důchodů, které se liší dle stupně invalidity. Jedná se o invaliditu prvního stupně, invaliditu druhého stupně a invaliditu třetího stupně, přičemž rozdíl mezi jednotlivými stupni spočívá v míře poklesu pracovní schopnosti pojištěnce (Zákon č. 155/1995 Sb., 2011).

Pojištěncem, který má nárok na invalidní důchod, může být osoba, jež nedosáhla věku 65 let, je invalidní a získala potřebnou dobu pro pojištění. Zároveň nesmí plnit podmínky pro nárok na starobní důchod. Invalidní důchod může pobírat též osoba, která je invalidní následkem pracovního úrazu (Zákon č. 155/1995 Sb., 2011).

Výše důchodu je opět tvořena dvěma složkami, a to základní výměrou a procentní výměrou. „Výše základní výměry invalidního důchodu činí 680 Kč měsíčně“ (§ 41 zákona č. 155/1995 Sb., 2011). A výše procentní výměry je určena za každý celý rok doby pojištění určitým procentem, a to dle stupně invalidity (Zákon č. 155/1995 Sb., 2011).

Pozůstalostní důchody

Mezi pozůstalostní důchody řadíme vdovský a vdovecký důchod a sirotčí důchod. Na pozůstalostní důchod má nárok pouze osoba, jejíž manžel (manželka) zemřela či

nezaopatřené dítě, jemuž zemřel rodič či osvojitel. Podmínky nároku a výše důchodů je opět uzákoněna, a to v rámci zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

2.1.2 Nemocenské pojištění

Úprava nemocenského pojištění je v zákoně č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. „Systém nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí ... zabezpečuje dávkami z nemocenského pojištění“ (Peková, Pilný, Jetmar, 2008, s. 388).

V rámci nemocenského pojištění jsou vypláceny 4 druhy dávek, nemocenské dávky, peněžitá pomoc v mateřství, ošetřovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Dávky může pobírat pouze ten, kdo je účasten nemocenského pojištění. Jedná se buď o zaměstnance, který má účast povinnou, nebo osobu samostatně výdělečně činnou, která se může účastnit dobrovolně a má nárok pouze na nemocenské dávky a peněžitou pomoc v mateřství.

Dávky nemocenského pojištění jsou vypláceny za kalendářní dny prostřednictvím České správy sociálního zabezpečení, a to z příjmů z pojistného. Při výpočtu dávek se vychází z denního vyměřovacího základu, který stanovíme tak, že vyměřovací základ rozhodného období vydělíme počtem kalendářních dnů připadajících na rozhodné období. Denní vyměřovací základ je stanoven s přesností na 2 desetinná místa.

Nemocenské

Nemocenské je vypláceno pojištěnci, který byl dočasně uznán práce neschopným, nebo mu byla nařízena karanténa. Tato situace musí trvat minimálně 21 dní a podpůrčí doba začíná 22. kalendářním dnem trvání dočasné pracovní neschopnosti či nařízení karantény, maximálně však 380 kalendářních dnů. Výše nemocenského za kalendářní den činí 60 % denního vyměřovacího základu, ve speciálních případech 50 % (Zákon č. 187/2006 Sb., 2011).

Peněžitá pomoc v mateřství

Nárok na tuto dávku má žena od osmého týdne před očekávaným termínem porodu, dále to může být osoba, která pečuje o dítě, jehož matka zemřela, pojištěnec, který převzal dítě do péče nahrazující péči rodičů. Dávku může pobírat též otec dítěte či

manžel ženy, která o dítě nemůže pečovat. Podpůrčí doba činí 28 týdnů u ženy, která porodila jedno dítě, pokud však žena porodila dvě a více dětí zároveň, podpůrčí doba činí 37 týdnů. Peněžitá pomoc v mateřství je ve výši 70 % denního vyměřovacího základu za kalendářní den (Zákon č. 187/2006 Sb., 2011).

Ošetřovné

Dávka je vyplácena zaměstnanci, který nemůže vykonávat zaměstnání z důvodu ošetřování dítěte nebo jiného člena domácnosti, jehož zdravotní stav vyžaduje z důvodu nemoci či úrazu ošetřování jinou fyzickou osobou. Podpůrčí doba začíná od prvního dne potřeby ošetřování či péče, nejdéle však 9 kalendářních dnů, popřípadě 16 kalendářních dnů u samoživitele, jež má v trvalé péči alespoň jedno dítě do 16 let, které je stále školou povinné. Výše ošetřovného je stanovena ve výši 60 % denního vyměřovacího základu za kalendářní den (Zákon č. 187/2006 Sb., 2011).

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Dávka je poskytována těhotné zaměstnankyni, která byla převedena na jinou práci z rozhodnutí ošetřujícího lékaře nebo je práce, kterou předtím konala těhotným ženám zakázána, a díky tomu dosahuje žena nižšího započitatelného příjmu, než před převedením. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství se vyplácí za kalendářní dny, během nichž byla žena převedena na jinou práci, nejdéle do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Výše je stanovena jako rozdíl mezi denním vyměřovacím základem ke dni převedení a průměrem započitatelných příjmů připadajících na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po převedení (Zákon č. 187/2006 Sb., 2011).

2.1.3 Pasivní státní politika zaměstnanosti

Státní politika zaměstnanosti je financována ze státního rozpočtu formou příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Dávky jsou poskytovány nezaměstnaným evidovaným na úřadu práce. Peněžité dávky vyplácí příslušný úřad práce.

Podpora v nezaměstnanosti

Nárok na podporu v nezaměstnanosti má uchazeč, který vykonával alespoň v délce 12 měsíců v rozhodném období zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, jež zakládá povinnost odvádět pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku

zaměstnanosti. Dále musí uchazeč požádat úřad práce o poskytnutí podpory v nezaměstnanosti a ke dni, k němuž mu má být podpora přiznána, nesmí být poživatelem starobního důchodu. Rozhodným obdobím jsou předchozí tři roky před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání (Zákon č. 435/2004 Sb., 2011).

Podpůrčí doba je odstupňována dle věku uchazeče. Do 50 let věku činí 5 měsíců, podpůrčí doba uchazeče mezi 50 a 55 lety je 8 měsíců a nad 55 let věku se podpora poskytuje 11 měsíců.

Výše podpory je opět určena dobou jejího pobírání. První dva měsíce 65 %, další dva měsíce 50 % a zbývající měsíce 45 % čistého výdělku z předchozího zaměstnání nebo posledního vyměřovacího základu přepočteného na 1 kalendářní měsíc, pokud uchazeč naposledy byl samostatně výdělečně činný. Maximálně však může podpora. v nezaměstnanosti činit 0,58 násobek průměrné mzdy v národním hospodářství za 1. – 3. čtvrtletí kalendářního roku předcházejícího kalendářnímu roku, kdy byla podána žádost. V roce 2011 je tato výše 13 528 Kč.

Dle novely zákona o zaměstnanosti se rozhodné období zkracuje ze tří let na dva roky. Dále z novely vyplívá, že pokud úřad práce zprostředkuje klientovi zaměstnání a on jej do půl roku ukončí bez vážného důvodu sám nebo dohodou, popřípadě s ním zaměstnavatel ukončí pracovní poměr pro hrubé porušení pracovních povinností, bude se moci do evidence uchazečů o zaměstnání přihlásit nejdříve po 6 měsících ode dne vzniku pracovního poměru (Sociální reforma, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012).

Podpora při rekvalifikaci

Tato dávka je vyplácena uchazeči o zaměstnání, který se účastní rekvalifikačního kurzu. Vyplácí se po celou dobu rekvalifikace a její výše činí 60 % čistého výdělku z předchozího zaměstnání nebo posledního vyměřovacího základu přepočteného na kalendářní měsíc, jestliže uchazeč naposledy vykonával samostatnou výdělečnou činnost. Maximální výše podpory je 0,65 násobek průměrné mzdy v národním hospodářství za 1. – 3. čtvrtletí kalendářního roku předcházejícího kalendářního roku, v němž uchazeč nastoupil na rekvalifikaci. V roce 2011 činí maximum 15 161 Kč (Zákon č. 435/2004 Sb., 2011).

Dle novely zákona o zaměstnanosti si od 1. ledna 2012 může uchazeč o zaměstnání zvolit rekvalifikační kurz i rekvalifikační zařízení sám. Úřad práce v tomto případě

posuzuje, zda je nově získaná kvalifikace uplatnitelná na trhu práce a zda rekvalifikace vyhovuje zdravotnímu stavu uchazeče. Pokud si uchazeč vybere tuto variantu, je stanovena maximální částka, kterou mu úřad práce uhradí. Úřad práce zvolenou rekvalifikaci uhradí pouze v případě, vydá-li předem zájemci potvrzení, že po doložení úspěšného absolvování kurzu jej uhradí (Sociální reforma, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012).

2.1.4 Státní sociální podpora

Státní sociální podpora je jedním z nástrojů sociálního zabezpečení. Tímto systémem se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin (Zákon č. 117/1995 Sb., 2011). V rámci tohoto systému je upraveno celkem sedm dávek, které jsou rozděleny do dvou kategorií. Jedná se o dávky poskytované v závislosti na výši příjmu a dávky nezávislé na výši příjmu. Mezi testované dávky patří přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení a porodné. Rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče a pohřebné jsou dávky netestované.

Nejprve je tato část práce zaměřena na dávky testované, u nichž se porovnávají čisté příjmy domácností za rozhodné období s částkou životního minima. Nárok na tyto dávky vznikne, pokud je příjem nižší než určitý násobek životního minima.

Přídavek na dítě

Jedná se o základní dlouhodobou dávku poskytovanou rodinám s dětmi, jejichž příjem je nižší než 2,4 násobku životního minima. V roce 2011 je poskytován ve třech výších, a to dle věku dítěte. Rodina s dítětem do šesti let pobírá 500 Kč, rodina s dítětem ve věku 6 – 15 let má nárok na 610 Kč a rodině s dítětem ve věku 15 – 26 let je vypláceno 700 Kč měsíčně. Přídavek lze pobírat pouze po dobu, kdy je dítě nezaopatřené a rodina stále splňuje podmínku výše příjmu (Zákon č. 117/1995 Sb., 2011).

Sociální příplatek

Sociální příplatek je poskytován rodinám s nízkými příjmy se zdravotně postiženým členem. Stát se tak snaží pomáhat rodinám krýt náklady spojené se zabezpečováním potřeb jejich dětí. Nárok má rodina, jejíž příjmy v předchozím kalendářním čtvrtletí nedosahují dvojnásobku životního minima (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012).

Příspěvek na bydlení

Stát prostřednictvím této dávky přispívá na náklady na bydlení jednotlivcům či rodinám s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek má vlastník nebo nájemce bytu, který je v tomto bytě přihlášen k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nepokryje náklady na bydlení a zároveň tato hodnota příjmů rodiny je nižší než normativní náklady stanovené zákonem[1] (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012).

Porodné

Porodným stát přispívá jednorázovou částkou rodině na náklady související s narozením prvního dítěte. Nárok na dávku vzniká, pokud příjmy rodiny v kalendářním čtvrtletí předcházejícím narození dítěte nedosahují 2,4 násobek životního minima rodiny. Výše porodného v roce 2011 činí v případě narození jednoho dítěte 13 000 Kč, pokud je porod vícečetný, vyplácí se porodné ve výši 19 500 Kč.

Dále rozebereme dávky netestované, které nejsou závislé na výši příjmu domácnosti.

Rodičovský příspěvek

Příspěvek se vyplácí rodiči, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině. Této dávce většinou předchází pobírání peněžité pomoci v mateřství. Velikost vyplácené částky je v roce 2011 závislá na délce čerpání. Jsou stanoveny tři doby, a to pobírání příspěvku po dobu dvou, tří nebo čtyř let (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011).

Od 1. ledna 2012 jsou novelou zákona o státní sociální podpoře stanovena nová pravidla pro výši vyplácených dávek a délku jejich čerpání. Výplata rodičovského příspěvku již není rozdělena na tři varianty čerpání, které nebylo možno v průběhu pobírání měnit. Po novelizaci si mohou rodiče určit výši i délku čerpání. Výplata příspěvku je ukončena buď vyčerpáním částky 220 000 Kč, nebo dovršením čtvrtého roku věku dítěte. Měsíčně lze pobírat maximálně 70 % třicetinásobku denního vyměřovacího základu. Pokud bude tento vyměřovací základ nižší než 7 600 Kč, bude moci rodič pobírat maximálně tuto částku. V případě, že bude vyšší, bude si rodič moci zvolit výši příspěvku do 70 % tohoto denního vyměřovacího základu, nejvýše však 11 500 Kč. Výhodou pro rodiče také je, že výši příspěvku nemusí být po celou dobu stejné, je možné ji měnit, nejdříve

[1] Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění, § 26.

však po třech kalendářních měsících od poslední změny. Rodičovský příspěvek lze pobírat, i pokud ani jeden z rodičů neplatil nemocenské pojištění a nelze tedy zjistit denní vyměřovací základ. V tomto případě pobírají příspěvek v pevných částkách (7 600 Kč do 9. měsíce věku dítěte, poté 3 800 Kč do 4 let věku dítěte). Příspěvek mohou pobírat rodiče i v případě, že dítě dochází do školky nebo obdobného zařízení (Sociální reforma, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012).

Dávky pěstounské péče

Dávky jsou upraveny zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Prostřednictvím dávek pěstounské péče stát přispívá na potřeby spojené s péčí o dítě, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat, a proto je svěřené do pěstounské péče. Vyplácí se čtyři dávky, a to příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na příspěvek má dítě svěřené do pěstounské péče i po jejím skončení nejdéle však do 26 let, zůstane-li nezaopatřeným dítětem a žije ve společné domácnosti s bývalým pěstounem. Příspěvek je vyplácen ve výši 2,3 násobku životního minima dítěte, pokud je dítě postižené, částka se zvyšuje (Zákon č. 117/1995 Sb., 2011).

Odměna pěstouna

Odměna pěstounovi je společenským oceněním této činnosti. Výše částky je odvozena od částky životního minima jednotlivce.

Příspěvek při převzetí dítěte

Jedná se o jednorázovou dávku. Jejím účelem je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě, které přichází do náhradní rodinné péče (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012). Výše příspěvku je stanovena pevnými částkami dle věku dítěte.

Tab. č. 1: Výše příspěvku na převzetí dítěte (v Kč)

Věk dítěte	Výše příspěvku v Kč
do 6 let	8 000
6 – 15 let	9 000
15 – 26 let	10 000

Zdroj: Krebs, Sociální politika, 2010, s. 281

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Tímto příspěvkem stát přispívá na pořízení či celkovou opravu vozidla, které pěstoun nesmí používat pro výdělečnou činnost. Na dávku má nárok pěstoun, který má v pěstounské péči alespoň čtyři děti. Příspěvek je v roce 2011 poskytován ve výši 70 % z pořizovací ceny nebo z ceny opravy vozidla, maximálně však 100 000 Kč.

Pohřebné

Stát prostřednictvím této jednorázové dávky ve výši 5 000 Kč přispívá na náklady spojené s vypravením pohřbu. Nárok na tuto dávku má osoba, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, jež byla rodičem nezaopatřeného dítěte, jestliže zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území České republiky (Zákon č. 117/1995 Sb., 2011).

2.1.5 Pomoc v hmotné nouzi

Pomoc v hmotné nouzi je upravena zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o pomoc lidem s nedostatečnými příjmy. Motivuje je k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb, a tím bojuje proti jejich sociálnímu vyloučení. Osobou v hmotné nouzi je osoba či rodina, která nemá dostatečné příjmy k uspokojení základních životních potřeb na úrovni, jež je přijatelná pro společnost, pomocí svých celkových sociálních a majetkových poměrů. Současně však tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit a přičinit se tak k vyřešení své situace. V rámci pomoci v hmotné nouzi jsou vypláceny tři druhy dávek, jsou to příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. O dávkách rozhoduje a vyplácí je pověřené obecní úřady (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012).

Příspěvek na živobytí

Jedná se o základní dávku pomoci v hmotné nouzi. Nárok na výplatu této dávky má osoba či rodina, pokud i po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje její příjem částky živobytí. Částka živobytí se stanovuje pro každou osobu individuálně a odvíjí se od částek životního a existenčního minima. Výše příspěvku je určena jako rozdíl mezi živobytím osoby a jejím příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012).

Doplatek na bydlení

Další dávkou v rámci pomoci v hmotné nouzi je doplatek na bydlení. Vyplácí se v případě, že příjmy rodiny včetně příspěvku na bydlení nestačí k uhrazení nákladů na bydlení. Velikost doplatku je stanovena tak, aby po zaplacení zdůvodněných nákladů na bydlení, jako je nájem a služby a náklady spojené s bydlením, zůstala rodině či osobě částka živobytí (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012).

Mimořádná okamžitá pomoc

Pro výplatu této dávky je určeno pět mimořádných situací, které je nutno bezodkladně vyřešit. Pro každou ze situací je určena specifická částka, která je poskytnuta. Jedná se například o situaci, kdy jsou osoby postiženy živelní pohromou či požárem, jsou ohroženy sociálním vyloučením apod. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012).

2.1.6 Ostatní zákonné mandatorní výdaje

Ostatní sociální dávky

Jedná se o sociální dávky, které jsou součástí sociálních transferů. Patří sem dávky, které nejsou specifikovány ve výše uvedených transferech a sociální dávky, které se vztahují pouze k vybrané skupině obyvatel.

Ochrana zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatelů

Výplata této dávky je upravena zákonem č. 118/2000 Sb., o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele. Je poskytována zaměstnancům, kteří mají nárok na výplatu mzdy, avšak jeho zaměstnavatel se dle příslušného zákona ocitl v platební neschopnosti.

Mandatorní sociální dotace zaměstnavatelům

Jedná se především o dotace poskytované zaměstnavatelům, kteří podporují zaměstnávání zdravotně postižených osob. Podpora zaměstnávání zdravotně postižených osob se uskutečňuje prostřednictvím chráněných pracovních míst a chráněných pracovních dílen. Chráněným pracovním místem je pracovní místo, které zaměstnavatel vytvoří pro zdravotně postiženou osobu na základě písemné dohody s úřadem práce. Toto pracovní místo musí být provozováno minimálně dva roky, aby zaměstnavatel mohl pobírat peněžitou podporu. Peněžitá podpora probíhá formou

částečné úhrady provozních nákladů na chráněné pracovní místo. Chráněnou pracovní dílnou je pracoviště, kde pracuje v nejméně 60 % zaměstnanců se zdravotním postižením v průměrném přepočteném stavu. Chráněná pracovní dílna je provozována na základě dohody s úřadem práce. Stejně jako chráněné pracovní místo musí být provozována minimálně dva roky (Zákon č. 435/2004 Sb., 2011).

Následující položky zákonných mandatorních výdajů České republiky již nejsou součástí sociálních transferů.

Platba státu do zdravotního pojištění

Jedná se o platbu, kdy stát je plátcem pojistného dle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění za státní pojištěnce, jako jsou například nezaopatřené děti, poživatelé důchodů z důchodového pojištění, nezaměstnaní, příjemci rodičovského příspěvku či osoby ve vazbě a výkonu trestu odnětí svobody (Pavlásek, Hejduková, 2010).

Státní příspěvek k penzijnímu připojištění

Příspěvek náleží fyzickým osobám starším 18 let, které mají trvalý pobyt na území České republiky či na území jiného členského státu Evropské unie, pokud se účastní důchodového nebo veřejného zdravotního pojištění v České republice, pokud mají uzavřenou písemnou smlouvu s penzijním fondem. Státní příspěvek se platí měsíčně, přičemž jeho výše je dána velikostí měsíčního příspěvku účastníka penzijního připojištění (Zákon č. 42/1994 Sb., 2011).

Výdaje a poplatky státu na dluhovou službu

Výdaje státu z kapitoly Státní dluh. Jedná se především o úroky a poplatky spojené s obsluhou státního dluhu a kurzové ztráty při splátkách jistiny zahraničního dluhu. S touto položkou se každoročně počítá do státního rozpočtu (Ministerstvo financí, 2012).

Příspěvek státu na podporu stavebního spoření

Státní podpora se vyplácí ze státního rozpočtu fyzické osobě, která se účastní stavebního spoření. Od roku 2011 poskytuje stát příspěvek ve výši 10 % z naspořené částky v příslušném kalendářním roce, maximální však z částky 20 000 Kč. Zálohy státní podpory se vyplácí pouze účastníkovi, který s uspořenou částkou nenakládal po

dobu 6 let ode dne uzavření smlouvy. Zálohy mohou výt vypláceny též účastníkovi, který v období do 6 let ode dne uzavření smlouvy uzavřel smlouvu o úvěru ze stavebního spoření, přičemž tato peněžní prostředky z úvěru, naspořená částka a zálohy státní podpory jsou použity na bytové potřeby. (Zákon č. 96/1993 Sb., 2011)

Výdaje na volby a příspěvek politickým stranám

Vyplácí se politickým stranám, politickým hnutím či koalici při splnění určitých podmínek daných zákonem, a to při volbách do Poslanecké sněmovny České republiky nebo do Evropského parlamentu. Příspěvek na činnost politickým stranám se vyplácí za stranu jako takovou a poté určitou částkou na každý mandát jednotlivého poslance, senátora či členy zastupitelstva krajů.

2.2 Ostatní mandatorní výdaje

Ostatními mandatorními výdaji jsou povinné výdaje státu, které vyplívají z jiných právních norem, u nichž nelze přímo odvodit výši jednotlivých plateb, ale lze určit pouze podmínky, za kterých se vyplácí. Jsou to také výdaje, které vyplívají ze smluvních závazků a jsou dány mezinárodními smlouvami a dohodami. Do těchto kategorií můžeme zařadit například státní podporu hypotečního úvěrování či povinné transfery peněžních prostředků mezinárodním organizacím.

2.2.1 Výdaje vyplívající z jiných právních norem

Státní podpora hypotečního úvěrování

Cílem podpory je zvýšení dostupnosti staršího bydlení pro mladé lidi, a tím pomoci k zajištění vlastního bydlení. Podpora je určena pro mladé lidi, kteří v roce podání žádosti o podporu nejsou starší 36 let, pokud jsou partneři oddáni, musí tuto věkovou hranici splňovat oba z partnerů. Podpora se uskutečňuje formou úrokové dotace o velikosti určitého procenta. Přispívá se pomocí příspěvků ke splátkám. Podmínky poskytnutí podpory hypotečního úvěrování jsou stanoveny v nařízení vlády.

Novomanželské půjčky

Státem podporovaná půjčka na bydlení pro mladé páry. Žádat o podporu mohou pouze osoby, které v roce, kdy je žádost podána, nedosahují věku 35 let. Novomanželské

půjčky se poskytují v případech koupě či výstavby bytu v osobním či družstevním vlastnictví, nebo pokud se jedná o koupi rodinného domu.

Jednorázové náhrady ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem

Jsou určeny rehabilitovaným osobám, které vykonaly trest odnětí svobody, byly ve vazbě nebo byly zařazeny do tábora nucených prací po dobu minimálně 12 měsíců. Jedná se o náhradu vyplácenou za každý započatý měsíc vazby, výkonu trestu odnětí svobody či nucených prací. O vyplacení náhrady nemohou žádat dědicové rehabilitovaných osob.

Souhrnné pojištění vozidel

Jedná se o pojištění vozidel, která nemají povinnost uzavřít pojistnou smlouvu. Jedná se o vozidla složek integrovaného záchranného systému a jiná vozidla jako jsou například vozidla Policie České republiky. Za tato vozidla odpovídá stát a v případě škody způsobené těmito vozidly nahradí škodu ministerstvo.

2.2.2 Výdaje vyplívající ze smluvních závazků

Jedná se o ostatní mandatorní výdaje, které se vyplácí na základě smluv s ostatními subjekty a nevychází z žádných právních norem.

Státní záruky a negarantované úvěry s.o. Správa železniční dopravní cesty

Jedná se především o úhrady nákladů Správy železniční dopravní cesty, jež jsou více než z poloviny hrazeny z přijatých úvěrů či z dotací státu.

Transfery mezinárodním organizacím, platby MMF, SB, Česko-německý fond budoucnosti

Tato položka ostatních mandatorních výdajů je tvořena platbami mezinárodním organizacím, Mezinárodnímu měnovému fondu a Světové bance. Tyto platby jsou stanoveny mezinárodními smlouvami. Dále se jedná o platby Česko-německému fondu budoucnosti, jež byl ustanoven na základě Česko-německé deklarace z 21. ledna 1997.

Odvody a příspěvky do rozpočtu EU

Tato položka existuje od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie. Do rozpočtu Evropského společenství plyne 75 % z cel vybraných ze zboží dovezeného

z nečlenských zemí, 0,3 % z harmonizovaného základu DPH. Dále jsou to zemědělské dávky, které jsou vybrány v České republice za dovoz zemědělské produkce z nečlenských zemí a příspěvek, jež je stanoven určitým procentem HDP (Pavlásek, Hejduková, 2010; Ministerstvo financí, 2012).

2.3 Quasi mandatorní výdaje

Část výdajů státního rozpočtu, které stát musí uhradit, přestože nejsou stanoveny zákonem ani jinými právními normami či smluvními závazky. (Český statistický úřad, 2012) Lze tedy říci, že quasi mandatorní výdaje nemůžeme považovat za povinné výdaje státu, ale přesto je stát nucen tyto výdaje uhradit.

2.3.1 Aktivní politika zaměstnanosti

Quasi mandatorní výdaje jsou tvořeny například aktivní politikou zaměstnanosti. Jedná se o opatření, která se snaží o zajištění maximální možné úrovně zaměstnanosti a podporují aktivní chování pracovníků na trhu práce. Aktivní politika zaměstnanosti je právně upravena zákonem č. 435/2004 Sb. Cílem aktivní politiky zaměstnanosti je podporovat zřizování nových pracovních míst poskytováním příspěvků od úřadů práce zaměstnavatelům či uchazečům o zaměstnání.

Hlavními nástroji aktivní politiky zaměstnanosti dle zákona o zaměstnanosti jsou:

Rekvalifikace

Díky možnosti rekvalifikace si uchazeči o zaměstnání rozšiřují svou stávající kvalifikaci nebo získají kvalifikaci zcela novou.

Veřejně prospěšné práce

Jedná se o omezené pracovní příležitosti, jež jsou vytvořené především pro dlouhodobě nezaměstnané. Úřady práce hradí tyto práce maximálně 12 měsíců.

Vytváření společensky účelných pracovních míst

Jde o vytvoření nových pracovních míst pro uchazeče o zaměstnání, kterým nelze jinak zajistit práci. Společensky účelným pracovním místem se rozumí i zahájení samostatně výdělečné činnosti uchazečem o zaměstnání.

Příspěvek na zapracování

Poskytuje se, pokud uchazeči úřad práce věnuje zvýšenou pozornost, např. fyzickým osobám do 20 let věku, fyzickým osobám starším 50 let věku apod. Tento příspěvek lze v roce 2011 pobírat maximálně 3 měsíce v maximální výši 4 000 Kč za měsíc.

Příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program

Tento příspěvek je rovněž součástí aktivní politiky zaměstnanosti. Je určen zaměstnavatelům, kteří přechází na nový podnikatelský program a současně nemohou svým zaměstnancům zabezpečit práci v rozsahu týdenní pracovní doby. Lze jej vyplácet maximálně 6 měsíců v maximální výši 4 000 Kč měsíčně.

Překlenovací příspěvek

Náleží pouze osobě, která je samostatně výdělečně činná a zároveň jí byl poskytnut příspěvek za vytvoření společensky účelného místa.

2.3.2 Investiční pobídky

Jedná se o hmotnou podporu hospodářského rozvoje a vytváření pracovních míst na území republiky. Investiční pobídkou jsou především slevy na daních či hmotná podpora při vytváření nových pracovních míst. Mezi investiční pobídky lze zařadit také podporu rekvalifikací nebo školení zaměstnanců.

Mezi další položky quasi mandatorních výdajů se řadí výdaje kapitoly Ministerstva obrany bez sociálních dávek, mzdy pracovníků organizačních složek státu, příspěvky a dotace Fondu kulturních a sociálních potřeb.

3 Vývoj mandatorních výdajů

V této praktické části bakalářské práce je analyzován vývoj mandatorních výdajů České republiky v letech 2005 – 2010. Analýza končí rokem 2010 záměrně, jelikož v průběhu psaní práce ještě nebyly dostupné skutečné údaje roku 2011, které jsou součástí Státního závěrečného účtu, jež bude dostupný až během roku 2012. Nejdříve se práce věnuje analýze zákonných mandatorních výdajů a následně vývoji ostatních mandatorních výdajů. V závěru kapitoly je okrajově zmíněn i o vývoj quasi mandatorních výdajů.

Mandatorní výdaje mají v průběhu let rostoucí tendenci. V posledním roce však již nerostou tak prudce, jako v letech předchozích. V roce 2005 byly mandatorní výdaje čerpány ve výši 471,7 mld. Kč, což představovalo 51,9 % celkových výdajů roku 2005. V roce 2010 mandatorní výdaje dosáhly celkem 628,1 mld. Kč, což odpovídá 54,3 % celkových výdajů státního rozpočtu roku 2010. Během sledovaných let mandatorní výdaje zaznamenaly růst celkem o 156,4 mld. Kč (Ministerstvo financí ČR, 2012).

Než bude věnována pozornost vývoji jednotlivých mandatorních výdajů, je na úvod uveden obrázek č. 1, jež znázorňuje vývoj mandatorních výdajů ve vybraných letech v milionech korun.

Obr. č. 1: Vývoj mandatorních výdajů v letech 2005 – 2010 (v mil. Kč)

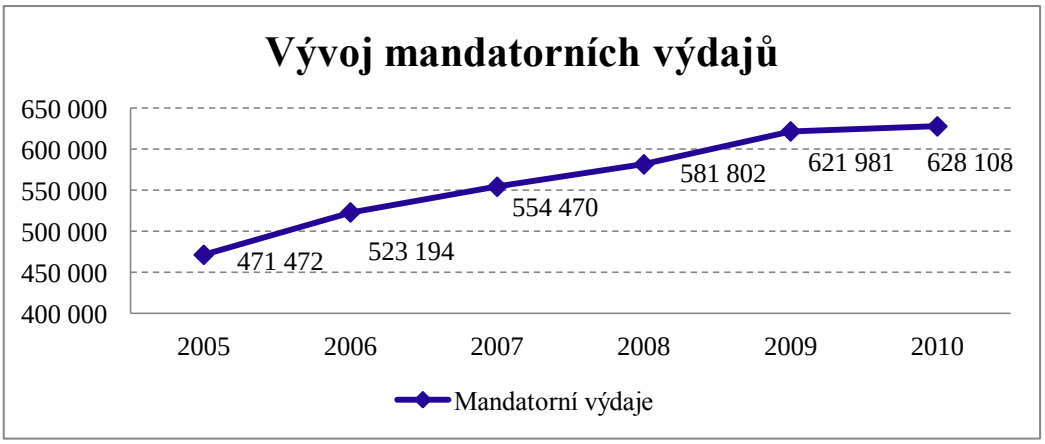

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Ministerstva financí ČR, 2012

Jak již bylo uvedeno výše, tak i z průběhu grafu je zřejmé, že mandatorní výdaje neustále rostou. Nejmenší nárůst zaznamenávají mezi roky 2009 a 2010, kdy se mandatorní výdaje navýšily o 6 127 mil. Kč., jež představuje meziroční růst o 1 procentní bod. Naopak nejprudší nárůst nastal mezi roky 2005 a 2006, kdy výdaje vzrostly o 51 722 mil. Kč, což představuje meziroční zvýšení zhruba o 11 %.

Následující obrázek č. 2 zobrazuje, jak se zákonné a ostatní mandatorní výdaje podílely v jednotlivých letech na celkových mandatorních výdajích.

Obr. č. 2: Podíl zákonných a ostatních mandatorních výdajů v letech 2005 - 2010

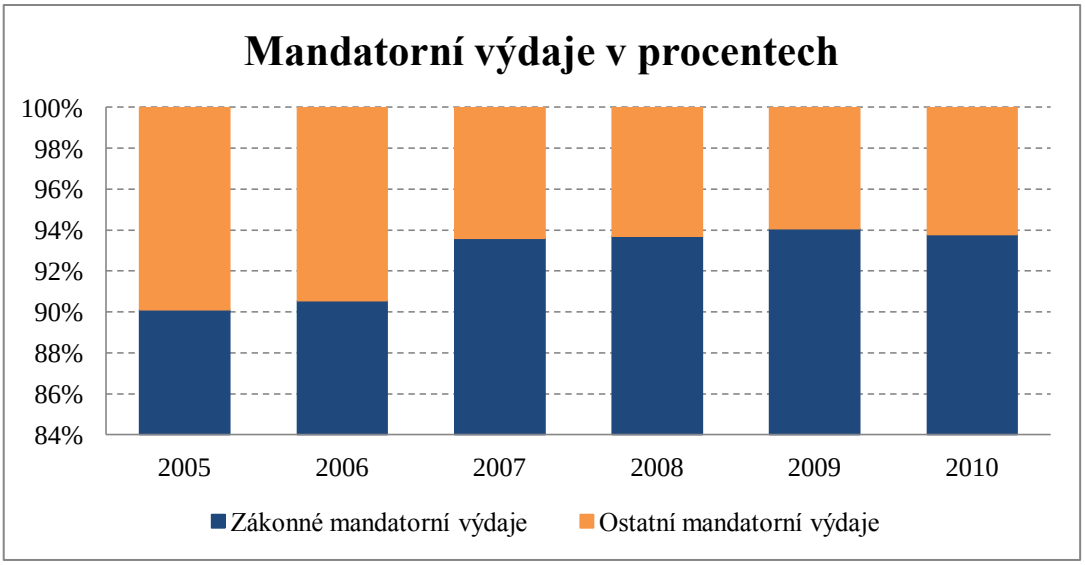

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Ministerstva financí ČR, 2012

Již na první pohled je zřejmé, že zákonné mandatorní výdaje tvoří více než 90 % celkových mandatorních výdajů. Dále lze říci, že podíl ostatních mandatorních výdajů se postupem let snižuje z původních téměř 10% na současných přibližně 6 %. Největší procentní nárůst podílu zákonných mandatorních výdajů zaznamenáváme v roce 2007, kdy se tyto výdaje oproti roku 2006 zvýšili zhruba o 3 procenta, a to z 91 % v roce 2006 na 94 % v roce 2007.

Po úvodních informacích týkajících se vývoje celkových mandatorních výdajů se následující podkapitoly budou věnovat vývoji jednotlivých složek mandatorních výdajů.

3.1 Vývoj zákonných mandatorních výdajů

Tato podkapitola je věnována vývoji zákonných mandatorních výdajů. Postupně charakterizuje vývoj nejdůležitějších výdajů, přičemž důraz je kladen především na rozbor vývoje sociálních transferů, jelikož dlouhodobě tvoří největší část zákonných mandatorních výdajů a současně se peněžní prostředky, které stát na sociální transfery uvolňuje, neustále zvyšují.

Tabulka č. 2 zobrazuje výši zákonných mandatorních výdajů a jejich vývoj ve sledovaných letech. Jsou zde porovnány s celkovými mandatorními výdaji a s celkovými výdaji státního rozpočtu.

Tab. č. 2: Výše výdajů v letech 2005 – 2010 (v mil. Kč)

Výdaj	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Výdaje SR	922 798	1 020 640	1 092 275	1 083 944	1 167 009	1 156 793
Mandatorní výdaje	471 472	523 194	554 470	581 802	621 981	628 108
Zákonné MV	425 050	473 731	518 971	545 155	585 042	589 102

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů státních závěrečných účtů, 2012

Zákonné mandatorní výdaje tvoří převážnou většinu celkových mandatorních výdajů. Jejich procentní podíl je vidět na výše uvedeném obrázku č. 2. Růst zákonných mandatorních výdajů je v komparaci s růstem mandatorních výdajů přibližně stejný. Co se týče podílu zákonných mandatorních výdajů na HDP, jejich podíly jsou v jednotlivých letech následující.

Tab. č. 3: Podíl zákonných mandatorních výdajů na HDP (v %)

Podílový ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Podíl zákonných MV na HDP	14,2	14,7	14,7	14,8	16,1	16,1

Zdroj: Ministerstvo financí, 2011

3.1.1 Vývoj sociálních transferů

Sociální transfery jsou nejobjemnější složkou zákonných mandatorních výdajů. Na jejich výplatu je tedy vynaloženo nejvíce prostředků. Jsou tvořeny především dávkami důchodového a nemocenského pojištění, dávkami státní sociální podpory, podporami v nezaměstnanosti, podporou v hmotné nouzi a jinými sociálními dávkami.

Na následujícím obrázku č. 3 je znázorněno, jakou výši mají sociální transfery v porovnání se zákonnými mandatorními výdaji. Opět je zde patrný jejich nárůst a s tím související nutnost je regulovat či omezovat, jelikož z dlouhodobého hlediska je tato situace neudržitelná.

Obr. č. 3: Výše zákonných mandatorních výdajů a sociálních transferů (v mil. Kč)

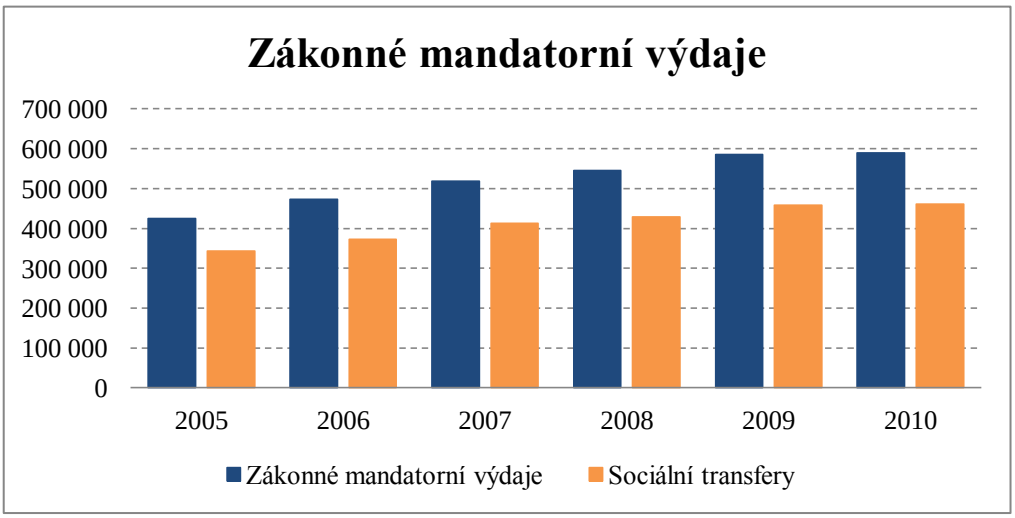

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů státních závěrečných účtů, 2012

Sociální transfery mají v jednotlivých letech obdobný podíl na zákonných mandatorních výdajích pohybující se okolo 80 %. Je tedy patrné, že sociální transfery mají markantní podíl na zákonných mandatorních výdajích a je tedy nutné se jimi zabývat. Stát se snaží různými způsoby tempo jejich růstu zpomalovat, ne vždy jsou však tato řešení úspěšná. Sociální transfery narostly nejvýrazněji z roku 2006 na rok 2007, kdy se meziročně zvýšily o 40 289 mil. Kč. Z toho nejprudší navýšení zaznamenaly konkrétně dávky státní sociální podpory, jejichž meziroční růst byl ve výši 14 494 mil. Kč. Tento fakt byl způsoben především tím, že 1. ledna 2007 nabyl účinnosti zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, který zavedl novou konstrukci životního minima[2]. Současně bylo zákonem zavedeno existenční minimum[3]. Dále nabyl účinnosti zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi a zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který změnil strukturu výdajů a zavedl nový mandatorní výdaj – příspěvek na péči. V důsledku toho sociální transfery vzrostly o 7 769 mil. Kč. Na zvýšení výdajů v oblasti sociálních transferů měly vliv také valorizace důchodů (k 1. lednu 2007 v průměru o 6,2 %) či nová výše minimální mzdy (od 1. ledna 2007 částka 8 000 Kč za měsíc nebo 48,10 Kč/hodinu při 40 hodinovém pracovním týdnu).

Druhý největší růst ve sledovaných letech byl mezi roky 2008 a 2009, který byl roven 29 625 mil. Kč. Nejmarkantnější podíl na tom měla výše vyplacených důchodů „Na výši vyplacených důchodů a jejich srovnání s rokem 2008 měla vliv zejména jejich

[2] Minimální společensky uznaná hranice příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.
[3] Minimální hranice peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni zajišťující přežití.

valorizace k 1. lednu 2009 stanovená nařízením vlády č. 363/2008 Sb., růst počtu důchodců a nově přiznaných důchodů“ (Státní závěrečný účet, 2009, s. 76). Dále se ve srovnání s předchozími meziročními růsty neočekávaně zvedla výše vyplacených podpor v nezaměstnanosti, meziročně se tyto výdaje více než zdvojnásobily. Z hodnoty 7,1 mld. Kč v roce 2008 vzrostly výdaje na 15,1 mld. Kč v roce 2009. Více o důvodech nárůstu výdajů na podpory v nezaměstnanosti se nachází dále v rámci této subkapitoly. Naopak nejmenší změna ve výši výdajů byla v posledním roce, kdy se sociální transfery zvedly pouze o 2 584 mil. Kč.

Dále se budeme věnovat analýze vývoje jednotlivých složek zákonných mandatorních výdajů se zaměřením na analýzu vývoje sociálních transferů a dalších položek, které výši sociálních transferů ovlivňují. Analyzovány jsou čtyři nejpodstatnější výdajové položky, a to dávky důchodového pojištění, nemocenské pojištění, státní sociální podporu a dávky pomoci v hmotné nouzi.

Tabulka č. 4 zobrazuje strukturu sociálních transferů a zároveň ukazuje, jak velké prostředky byly na sociální transfery vynaloženy v jednotlivých letech. Ve struktuře sociálních transferů došlo od roku 2007 ke změně. Dávky sociální péče, které byly vypláceny do roku 2006, se od následujícího roku rozdělily na dvě nové dávky, a to dávky pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na péči dle zákona o sociálních službách.

Tab. č. 4: Sociální transfery (v mil. Kč)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Důchodové pojištění	247 390	272 911	289 855	312 532	339 788	346 213
Nemocenské pojištění	31 835	32 974	34 870	32 072	26 233	22 996
Státní sociální podpora	33 046	34 123	48 617	41 970	41 168	40 880
Ostatní sociální dávky	6 713	7 159	6 048	7 258	7 107	7 502
Pasivní politika zaměstnanosti	7 074	7 308	7 016	7 115	15 078	13 355
Ochrana zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatelů	147	184	196	150	844	498
Mandatorní sociální dotace zaměstnavatelů	3 128	3 621	4 198	4 119	3 976	4 279
Dávky sociální péče	14 196	14 674				
Pomoc v hmotné nouzi, dávky zdravotně postiženým			7 482	5 523	5 751	5 903
Příspěvek na péči dle zákona o sociálních službách			14 961	18 478	18 897	19 800

Zdroj: Ministerstvo financí, 2011

3.1.1.1 Analýza vývoje důchodového pojištění

Dávky důchodového pojištění jsou základním prvkem systému důchodového zabezpečení v České republice. U nás je financován průběžným (PAYGO) systémem, který je však z dlouhodobého hlediska neudržitelný především díky demografickým změnám.

Obr. č. 4: Struktura dávek důchodového pojištění v roce 2010

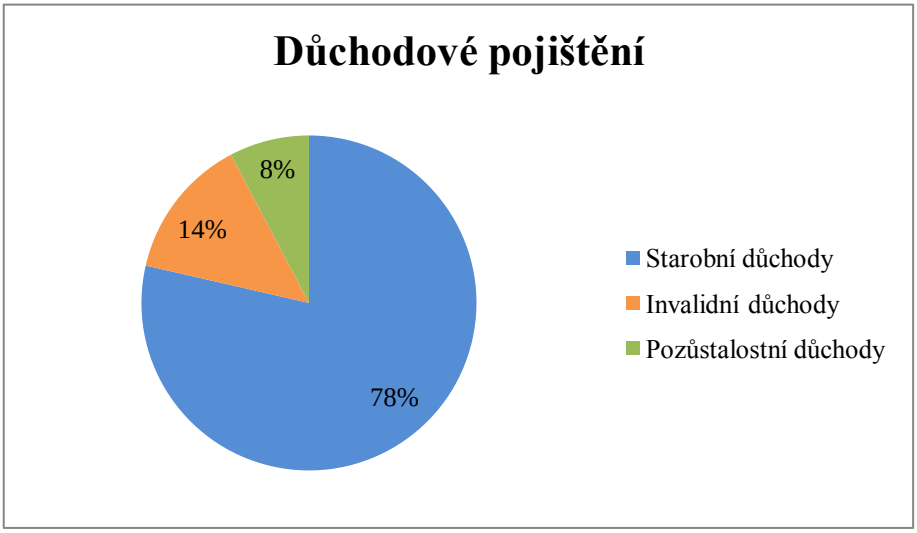

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Ministerstva financí ČR, 2012

Na dávky důchodového pojištění bylo během sledovaných let vynaloženo celkem necelých 1 809 mld. Kč. Z toho přibližně 1 344 mld. Kč se vyplatilo na starobních důchodech, 313 mld. Kč na invalidních důchodech a 151 mld. Kč bylo vyčleněno na důchody pozůstalostní. Ve všech letech měly největší podíl starobní důchody, následovaly je důchody invalidní a nejnižší položkou byly pozůstalostní důchody. V roce 2010 se starobní důchody podílely 78 %, invalidní 14% a pozůstalostní 8%.

Tab. č. 5: Dávky důchodového pojištění vyplacené v letech 2005 – 2010 (v mil. Kč)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Starobní důchody	179 660	199 871	211 647	229 727	250 868	272 068
Invalidní důchody	45 330	49 268	53 039	56 825	61 386	47 457
Pozůstalostní důchody	22 389	23 772	25 159	25 968	27 523	26 681

Zdroj: Ministerstvo financí, 2011

Na růst objemu vyplacených starobních důchodů a i důchodů obecně mají největší vliv demografické změny populace. Jedná se především o stárnutí české populace. „S procesem stárnutí populace se setkávají všechny vyspělé země, v nichž dochází

k prodlužování střední délky života a snižování porodnost.“ (Hamerníková, Maaytová, 2010). Tyto tendence představují pro každý stát rizikový faktor růstu výdajů a jedná se tedy o ekonomický problém, který je třeba řešit.

Jak již bylo řečeno, nejvýznamnějším faktorem, který ovlivňuje výši vyplacených důchodů je prodlužování středního věku dožití a s tím spojený růst počtu důchodců.

Tab. č. 6: Počet důchodců a poplatníků pojistného (stavy k 31.12. daných let)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet důchodců celkem	2 645 100	2 683 784	2 719 161	2 754 011	2 790 391	2 819 093
Počet starobních důchodců	1 961 870	1 995 350	2 028 865	2 066 005	2 108 368	2 260 032[4]
Počet poplatníků pojistného	4 788 289	4 848 236	4 880 187	4 978 920	4 905 021	5 011 797
Počet poplatníků na 1 důchodce	1,81	1,80	1,79	1,80	1,76	1,78
Počet poplatníků na 1 starobního důchodce	2,44	2,43	2,40	2,41	2,33	2,22[4]

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení, 2011

Ze statistiky ČSSZ vyplývá, že počet důchodců v Česku roste rychleji než počet poplatníků pojistného. Každý rok chybí státu na důchody více peněz. Zatímco během sledovaných let se počet důchodců zvýšil o 173 993, poplatníků pojistného přibylo jen 223 508. Znamená to, že dlouhodobě klesá průměrný počet poplatníků na jednoho důchodce.

3.1.1.2 Analýza vývoje nemocenského pojištění

Dávky nemocenského pojištění představují třetí nejobjemnější položku sociálních transferů. V rámci nemocenského pojištění se vyplácejí čtyři dávky, a to nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, ošetřovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

[4] Uvedený údaj není možné porovnávat s údaji z předchozích let v důsledku navýšení počtu starobních důchodců od 1. 1. 2010 v souvislosti s přeměnou invalidního důchodu na starobní při dosažení věku 65 let (novela zákona o důchodovém pojištění).

Obr. č. 5: Výdaje na dávky nemocenského pojištění v letech 2005 - 2010

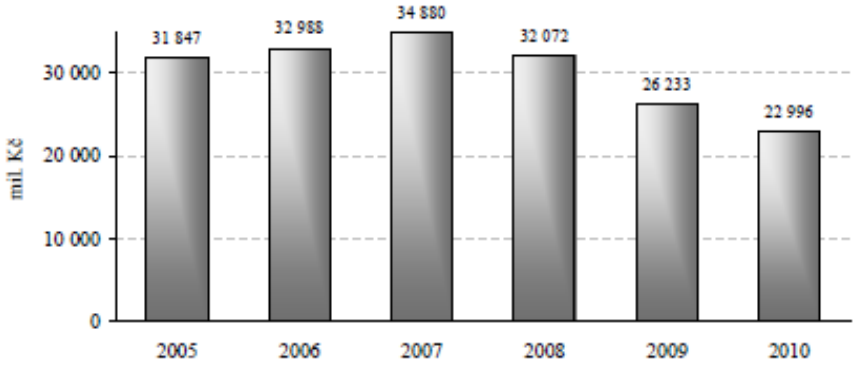

Zdroj: Státní závěrečný účet, 2010

Z Obr. č. 5 je zřejmý pokles výdajů na dávky nemocenského pojištění od roku 2008. Příčinou je vliv změn parametrů pro výpočet dávek, jedná se především o změny nemocenského. Od 1. ledna 2008 vešel v platnost zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, který zavedl 3denní karenční dobu[5]. Karenční doba byla na základě nálezu Ústavního soudu od 30. června 2008 zrušena. Během tohoto půlroku bylo nemocenské vypláceno ve výši 60 % DVZ za kalendářní den od 4. do 30. dne pracovní neschopnosti, 66 % DVZ od 31. do 60. dne pracovní neschopnosti a 72 % od 61. dne pracovní neschopnosti. Při současném pobírání starobního nebo plného invalidního důchodu třetího stupně bylo možné nemocenské dávky pobírat pouze od 4. do 81. dne trvání pracovní neschopnosti. Po zrušení karenční doby bylo od 1. září 2009 během prvních tří dnů pracovní neschopnosti vypláceno 25 % DVZ.

Od 1. ledna 2009 vešel v platnost zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Zákon stanovil, že dávky nemocenského přísluší až od 15. kalendářního dne trvání nemoci nebo karantény[6]. Během prvních 14 dnů přísluší nemocnému náhrada mzdy poskytovaná zaměstnavatelem. Podpůrčí doba činí maximálně 380 kalendářních dnů od vzniku pracovní neschopnosti a výše dávek je 60 % DVZ po celou dobu pobírání. Při současném pobírání starobního či plně invalidního důchodu třetího stupně je podpůrčí doba stanovena na dobu od 22. nejdéle do 63. kalendářního dne trvání pracovní neschopnosti. Tato opatření znamenala úsporu 5 839 mil. Kč v roce 2009 oproti roku 2009 a následující rok poklesly výdaje na dávky důchodového pojištění o 3 237 mil. Kč.

[5] Doba, po kterou dávka není vyplácena (u nemocenského první tři dny pracovní neschopnosti).
[6] Výplata dávek od 15. kalendářního dne byla platná od 1. 1. 2009 do 31. 12. 2010, od 1. 1. 2011 je doba prodloužena na 22 kalendářních dnů.

Během sledovaného období bylo na tyto dávky nemocenského pojištění vynaloženo celkem 180 980 mil. Kč. Z toho na nemocenském bylo vyplaceno celkem 139 800 mil. Kč, na dávkách peněžité pomoci v mateřství 36 643 mil. Kč. Výše dávek ošetřovného za celé období činí 4 508 mil. Kč a suma výdajů na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství je 27 mil. Kč.

V tabulce č. 7 je znázorněn vývoj jednotlivých složek nemocenského pojištění ve sledovaných letech.

Tab. č. 7: Vývoj dávek nemocenského pojištění v letech 2005 – 2010 (v mil. Kč)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nemocenské	26 383	27 106	28 015	24 891	18 340	15 065
Peněžitá pomoc v mateřství	4 628	5 039	5 957	6 363	7 160	7 496
Ošetřovné	819	825	893	811	729	431
Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství	5	4	5	5	4	4

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů České správy sociálního zabezpečení, 2012

3.1.1.3 Analýza vývoje státní sociální podpory

Výdaje určené na dávky státní sociální podpory představují druhou nejvýznamnější položku sociálních transferů, hned za dávkami důchodového pojištění. „Velká část dávek státní sociální podpory je odvozena od životního minima. Tato státem uznaná dolní hranice částky potřebné k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb členů rodina je používána pro stanovení hranic příjmu občana nebo rodiny, pro vznik nároku na dávky a také pro určení výše některých dávek“ (Krebs, 2010, s. 271). Výplata dávek, a tudíž i jejich výše, je tedy značně ovlivněna výší životního minima a jeho násobkem. Vývoj částek životního minima v letech 1991 – 2010 je uveden v příloze B.

Na následujícím obrázku č. 6 je znázorněn vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory ve sledovaných letech. Nejvýraznější změnu zaznamenaly tyto výdaje v roce 2007, kdy meziročně vzrostly o 42,2 % (téměř 14,5 mld. Kč). Tento fakt byl ovlivněn především novými legislativními opatřeními v sociální oblasti. Změnilo se především poskytování rodičovského příspěvku a porodného. Dále došlo ke snížení přídavku na dítě a příspěvku na bydlení. V roce 2007 byl také zaveden příspěvek na školní pomůcky[7] (tzv. pastelkovné), který však ve srovnání s výší jednotlivých dávek tvořil

[7] Příspěvek je určen ke krytí mimořádných výdajů rodin s dětmi, které jsou zapsány do 1. třídy základní školy a mají nárok na přídavek na dítě; příspěvek je výši 1 000 Kč a je jednorázový.

zanedbatelnou položku ve výši 57 mil. Kč. K 1. lednu 2008 byl příspěvek na školní pomůcky v rámci reformy veřejných financí zrušen.

Obr. č. 6: Čerpání výdajů na státní sociální podpory v letech 2005 - 2010

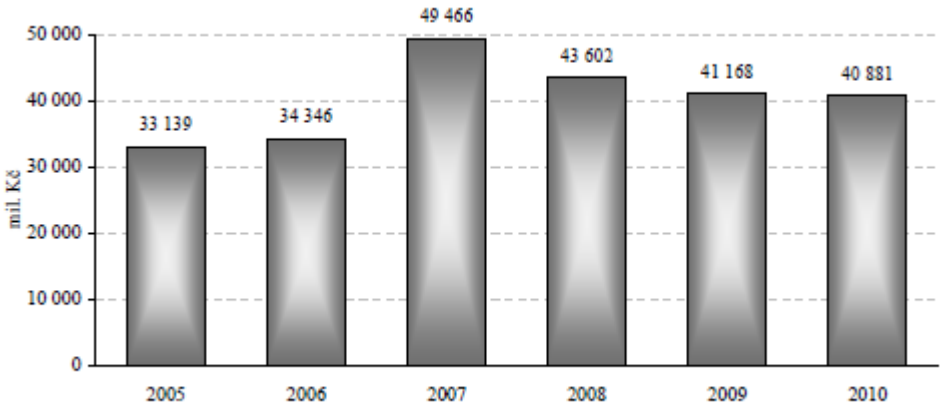

Zdroj: Státní závěrečný účet, 2010

Předchozí tvrzení dokazuje i následující tabulka č. 8, jež zobrazuje vývoj jednotlivých dávek státní sociální podpory. Jak již bylo zmíněno, největšího nárůstu dosahuje mezi roky 2006 a 2007 rodičovský příspěvek, který se meziročně zvýšil o 15 165 mil. Kč.

Jelikož dávky státní sociální podpory zaznamenaly během sledovaných let nemálo změn, budou některé z dávek rozebrány podrobněji. Pozornost bude věnována především přídavku na dítě, porodnému, rodičovskému příspěvku a pohřebnému.

Tab. č. 8: Výše dávek státní sociální podpory v letech 2005 – 2001 (v mil. Kč)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Přídavek na dítě	11 215	11 061	10 260	6 255	4 754	3 875
Sociální příplatek	4 803	4 429	4 626	3 192	2 980	3 117
Příspěvek na bydlení	2 474	2 300	1 579	1 629	2 2291	3 533
Porodné	896	1 591	2 098	1 647	1 579	1 565
Rodičovský příspěvek	12 644	13 543	28 708	28 325	28 622	27 765
Dávky pěstounské péče	471	591	774	846	927	1 009
Pohřebné	533	513	510	71	17	16

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů státních závěrečných účtů, 2012

V průběhu let došlo u **rodičovského příspěvku** k mnoha legislativním změnám. Dle údajů MPSV byla do 1. ledna 2007 výše příspěvku odvozena od částky životního minima na výživu a ostatní osobní potřeby rodiče. Velikost činila 1,54 násobku této částky a její měsíční výše se rovnala 3 696 Kč, pokud byl rodič samoživitelem, náležela mu suma ve výši 3 897 Kč měsíčně. Jak již bylo v práci uvedeno, od 1. ledna 2007

došlo ke změně životního minima a k zavedení existenčního minima, a to mělo vliv i na úpravu výplaty rodičovského příspěvku. Měsíční výše dávky v průběhu celého roku 2007 odpovídala částce 40 % průměrné měsíční mzdy v nepodnikatelské sféře za kalendářní rok, který o dva roky předcházel kalendářnímu roku, v němž se příspěvek poskytuje. V roce 2007 tedy díky této úpravě byla tato výše 7 582 Kč měsíčně. Díky této změně rodičovský příspěvek výrazně narostl. Od 1. ledna 2008 došlo k významným změnám, které platily do 31. 12. 2011. Rodič si mohl zvolit čerpání rodičovského příspěvku dle doby pobírání ve třech variantách. Rychlejší čerpání znamenalo výplatu příspěvku ve výši 11 400 Kč měsíčně do 2 let věku dítěte. Druhou variantou bylo klasické čerpání, kdy se pobírá 7 600 Kč měsíčně do 3 let věku dítěte a jako třetí variantu si rodič mohl zvolit pomalejší čerpání, kdy do 21 měsíců věku dítěte pobíral rodič 7 600 Kč a následně ve snížené výměře 3 600 Kč měsíčně do 48 měsíců věku dítěte.

Vývoj **přídavku na dítě** zaznamenal výraznou změnu od roku 2008, kdy díky úsporným opatřením vlády v souvislosti s přijetím zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů. Přídavek na dítě se stal adresnějším a je vyplácen v pevných částkách odstupňovaných dle věku dítěte (viz Tab. č. 1). Od roku 2008 náleží dávka rodinám s příjmem do 2,4 násobku životního minima, přičemž před rokem 2008 se poskytovala dávka rodinám až do čtyřnásobku. Tato opatření znamenala největší meziroční snížení výdajů u dávek státní sociální podpory v tomto období, a to o 4 mld. Kč.

Další dávkou, jehož výše prodělala od roku 2008 změnu, je **porodné**. Výše porodného v roce 2007 dosahovala při narození jednoho dítěte 17 760 Kč, při narození dvojčat 53 120 Kč, trojčat 79 680 Kč, atd. Od 1. ledna 2008 je stanoveno porodné na 13 000 Kč za každé dítě narozené během jednoho porodu.

S přijetím zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů se změnily i podmínky nároku na výplatu **pohřebného**. Výše zůstala ve stejné výši 5 000 Kč jednorázově. Změnily se pouze podmínky. Před rokem 2008 mohl dávku získat každý, kdo vypravil pohřeb zemřelé osobě. Od 1. ledna 2008 má na pohřebné nárok pouze osoba, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte. Zemřelá osoba musela navíc mít ke dni úmrtí trvalý pobyt na území České republiky. Tato opatření znamenala pokles výdajů na pohřebné z 510 mld. Kč v roce 2007 na 16 mld. Kč v roce 2010.

3.1.1.4 Analýza vývoje pasivní politiky zaměstnanosti

Další dávkou, jejíž výše výdajů prodělala v průběhu sledovaných let velké změny, je pasivní politika zaměstnanosti. Tato položka představuje tok peněžních prostředků především ve prospěch dávek podpory v nezaměstnanosti. Vývoj dávek pasivní politiky zaměstnanosti zobrazuje následující obrázek č. 7.

Obr. č. 7: Výdaje na podpory v nezaměstnanosti v letech 2005 - 2010

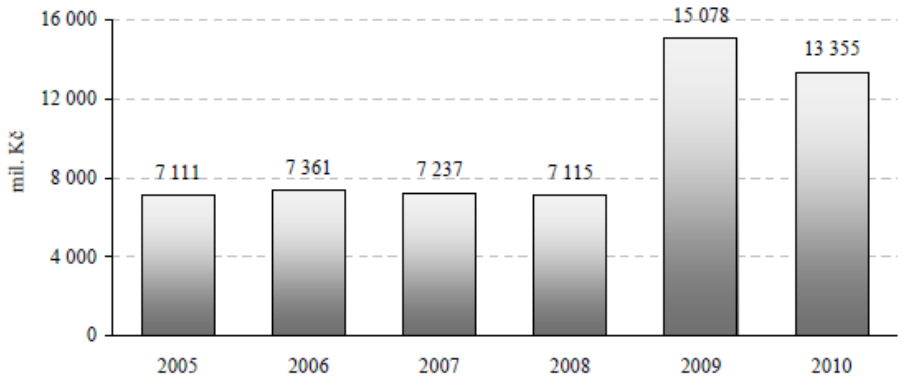

Zdroj: Státní závěrečný účet, 2010

Nejzřetelnější změna ve výši výplaty podpor v nezaměstnanosti nastala především v roce 2009, kdy dávka zaznamenala meziroční nárůst ve výši 7 963 mil. Kč, což představuje více než zdvojnásobení hodnoty výdajů roku 2008. Tato situace byla neočekávaná. Souvisí s ekonomickou situací, mírou nezaměstnanosti a jejím vývojem. Výše vyplacených dávek od roku 2009 je důsledkem projevů hospodářské krize, mezi které se řadí především růst nezaměstnanosti. Vývoj vybraných ukazatelů nezaměstnanosti je zobrazen v následující tabulce č. 9.

Tab. č. 9: Vývoj ukazatelů nezaměstnanosti v letech 2005 - 2010

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Míra nezaměstnanosti (v %)	8,9	7,7	6,0	6,0	9,2	9,6
Uchazeči o zaměstnání (v tis.)	510,4	448,5	354,9	352,3	539,1	561,5
Počet volných míst (v tis.)	52,2	93,4	141,1	91,2	30,9	30,8
Počet uchazečů na 1 volné místo	9,8	4,8	2,5	3,9	17,4	18,2

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů ČSÚ, 2012

Jak již bylo řečeno, nejprudší změna nastala mezi roky 2008 a 2009. Počet uchazečů o zaměstnání meziročně vzrostl o 186,8 tis. osob. Míra nezaměstnanosti v témže období vzrostla o více než 3 procentní body. Všechny tyto okolnosti měly vliv na výrazný nárůst výplaty dávek podpory v nezaměstnanosti. Jak je zřetelné z tabulky č. 9, od roku 2008 je klesající tendence v počtu volných míst, ačkoliv počet uchazečů na jedno volné

místo roste. „Trh práce byl negativně ovlivněn hospodářskými potížemi českých firem zejména v průmyslovém sektoru. Rostoucí počet uchazečů o zaměstnání a klesající počet volných pracovních míst ukázaly na propouštění v průběhu roku“ (Státní závěrečný účet, 2009).

3.1.2 Vývoj ostatních zákonných mandatorních výdajů

Subkapitola je věnována vývoji zákonných mandatorních výdajů, které nemají charakter sociálních transferů.

Platba státu do veřejného zdravotního pojištění

Jedná se o prostředky, které jsou hrazeny ze státního rozpočtu na účty zdravotních pojišťoven za státní pojištěnce. Vývoj těchto plateb ve sledovaných letech ukazuje následující obrázek č. 8.

Obr. č. 8: Platba státu do systému všeobecného zdravotního pojištění

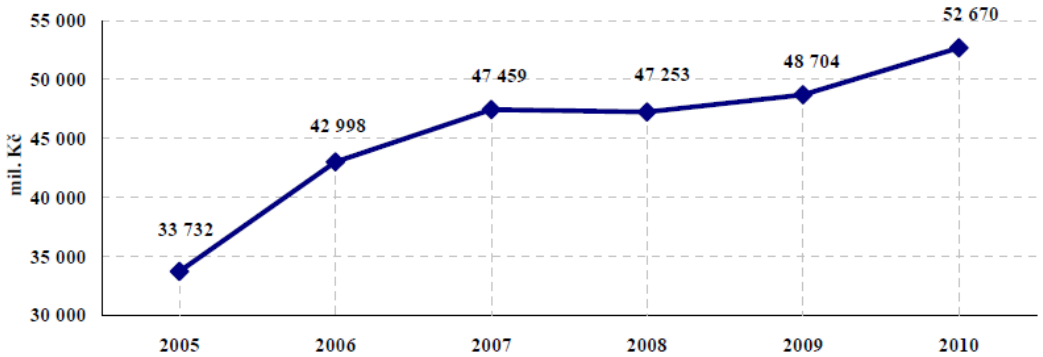

Zdroj: Státní závěrečný účet, 2010

Vývoj odvodů státu do veřejného zdravotního pojištění zaznamenal nejvýraznější meziroční nárůst v roce 2006, kdy změna činila 9 266 mil. Kč. Zvýšení bylo důsledkem především legislativních opatření a vývojem velikosti vyměřovacích základů a s tím souvisejícími změnami měsíčních odvodů pojistného na osobu. Tento vývoj je součástí přílohy D, ze které vyplývá, že během prvního pololetí roku 2006 došlo třikrát k navýšení vyměřovacího základu. Z původních 3 798 Kč se již v měsíci únoru vzrostl VZ na 4 144 Kč a od 1. dubna téhož roku byl vyměřovací základ opět navýšen, tentokráte na hodnotu 4 709 Kč. Velikost měsíční platby za jednu osobu se tak během roku zvýšila z 513 Kč na počátku roku 2006 na 636 Kč od dubna stejného roku. Pro rok 2007 byl VZ stanoven ve výši 5 035, což představuje měsíční platbu státu za jednoho

státního pojištěnce ve výši 680 Kč. V letech 2008 a 2009 došlo ke snížení měsíční částky na hodnotu 677 Kč, VZ byl navýšen opět v roce 2010 na sumu 5 355 Kč, což znamenalo měsíční platbu o velikosti 723 Kč na jednoho státního pojištěnce. Zvýšení výdajů v roce 2009 je následkem především nárůstu počtu státních pojištěnců, a to zejména v kategorii uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce a neustálému růstu počtu osob pobírajících dávky důchodového pojištění (viz příloha C).

Státní příspěvek k penzijnímu připojištění

Státní příspěvek je vyplácen penzijním fondům Ministerstvem financí na základě jejich žádostí dle zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Následující obrázek č. 9 zobrazuje vývoj státního příspěvku na penzijní připojištění ve sledovaných letech.

Obr. č. 9: Státní příspěvek na penzijní připojištění

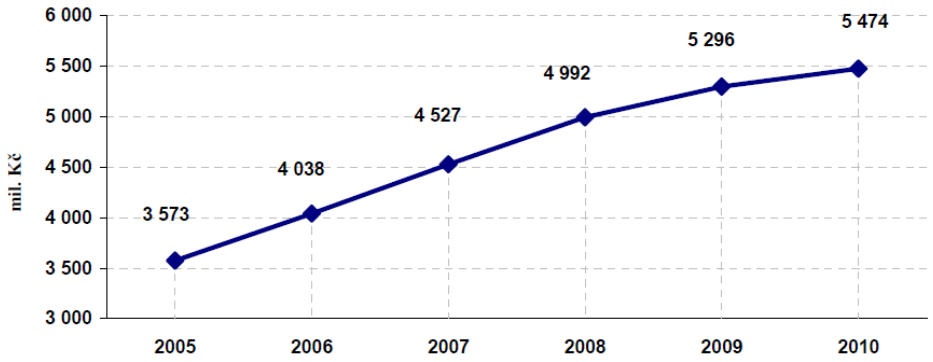

Zdroj: Státní závěrečný účet, 2010

Vývoj objemu vyplacených státních příspěvků na penzijní připojištění má v letech 2005 – 2010 rostoucí charakter. Je to dáno především každoročním nárůstem uzavřených penzijních připojištění, což vyplývá z údajů Ministerstva financí. Během sledovaných let bylo na státních příspěvcích vyplaceno celkem 27 900 mil. Kč. Počet penzijních připojištění vzrostl pěti let z 3 279 727 platných smluv v roce 2005 na 4 527 774 v roce 2010, což představuje v absolutním vyjádření růst o 1 248 047 evidovaných penzijních připojištění. Výše příspěvků poskytovaných státem je ovlivněna též rostoucím objemem průměrného měsíčního příspěvku, který dle údajů MF byl v roce 2005 vyplácen ve výši 98,65 Kč na jednoho účastníka, zatímco v roce 2010 jeho výše byla 105 Kč. Z údajů státních závěrečných účtů vyplívá, že k neustálému zvyšování výdajů a udržení tempa růstu přispívá stabilizace trhu penzijního připojištění, vstup velkých zahraničních investorů bank a pojišťoven, aktivní politika penzijních fondů či zvyšování důvěry obyvatel.

Výdaje a poplatky státu na dluhovou službu

Výdaje jsou financovány z kapitoly Státní dluh, jedná se o úroky a poplatky spojené s obsluhou státního dluhu či o realizované kurzové ztráty při splátkách jistiny zahraničního dluhu (Ministerstvo financí, 2012).

Obr. č. 10: Výdaje a poplatky státu na dluhovou službu (v mil. Kč)

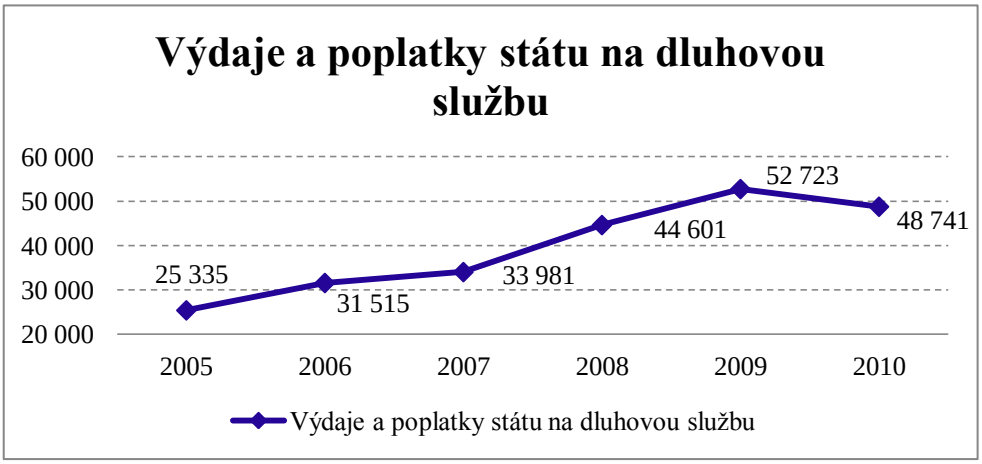

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů státních závěrečných účtů, 2012

Položka výdajů a poplatků státu na dluhovou službu měla během sledovaných let rostoucí charakter až do roku 2009, kdy se zaplatil největší objem peněžních prostředků. Celkem bylo na financování těchto zákonných mandatorních výdajů během pěti let uvolněno 236 896 mil. Kč.

Příspěvek státu na podporu stavebního spoření

Výše státního příspěvku a jeho vyplácení se řídí zákonem č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření ve znění pozdějších předpisů. Vývoj příspěvků státu na podporu stavebního spoření ukazuje obrázek č. 10.

Obr. č. 11: Státní podpora stavebního spoření v letech 2005 – 2010

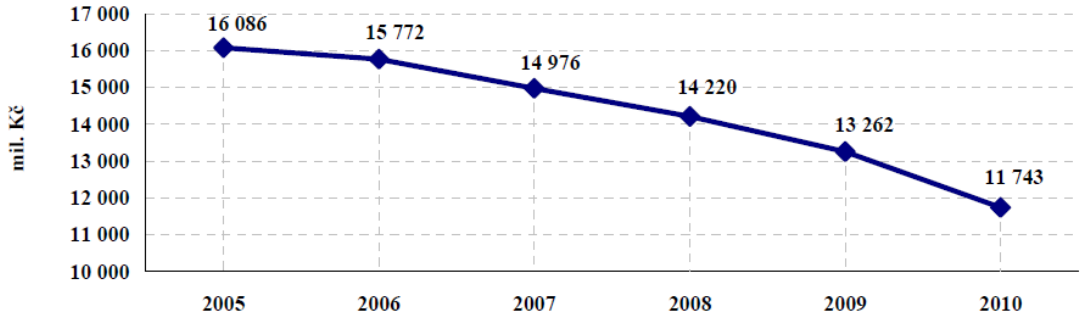

Zdroj: Státní závěrečný účet, 2010

Příspěvky státu na podporu stavebního spoření mají ve sledovaných letech klesající tendenci. Tento trend je způsoben především klesajícím počtem smluv ve fázi spoření. Údaje MF ukazují, že zatímco v roce 2005 byl počet smluv 5 573 874, tak do roku 2010 se jejich počet snížil na 4 845 319, což během celého období představuje pokles o 728 555 smluv ve fázi spoření. Výše státního příspěvku prodělala v průběhu let několik změn. Zpočátku období bylo důležité rozdělení smluv na ty, které byly uzavřeny před rokem 2004 a od 1. 1. 2004. Výše státní podpory u smluv uzavřených do konce roku 2003 činila státní podpora 25 % z ročního vkladu účastníka, maximálně však 4 500 Kč za rok. Od roku 2004 vstoupila v platnost novelizace zákona, jehož nová úprava se vztahovala pouze na nově uzavřené smlouvy o stavebním spoření a platila až do roku 2010. Výše státního příspěvku v tomto období byla snížena na 15 % z roční naspořené částky, maximálně bylo připsáno 3 000 Kč za rok. Další legislativní změnu zaznamenáváme v roce 2011, kdy se výše ročního příspěvku nemění. Od 1. 1. 2011 již nezáleží, kdy byla smlouva o stavebním spoření se státním příspěvkem uzavřena. Příspěvek činí 10 % z roční naspořené částky, maximálně však 2 000 Kč. Nově již také nejsou úrokové příjmy osvobozeny od daně z příjmu, to znamená, že do roku 2011 jsou připsané úroky zdaněny 15% srážkovou daní přímo u zdroje (stavební spořitelny). Za celé pětileté období bylo vyplaceno celkem 86 059 mil. Kč.

Výdaje na volby a příspěvek politickým stranám

Výdaje na volby se hradí ze státního rozpočtu pouze v souvislosti s volbami do Evropského parlamentu či do Poslanecké sněmovny České republiky. Politické strany získávají každoročně příspěvek dle výsledku ve volbách a dále získávají příspěvky na mandát poslance či senátora apod. Vývoj souhrnných výdajů na volby a příspěvků politickým stranám ve sledovaných letech ukazuje následující obrázek č. 12.

Obr. č. 12: Vývoj výdajů na volby a příspěvek politickým stranám (v mil. Kč)

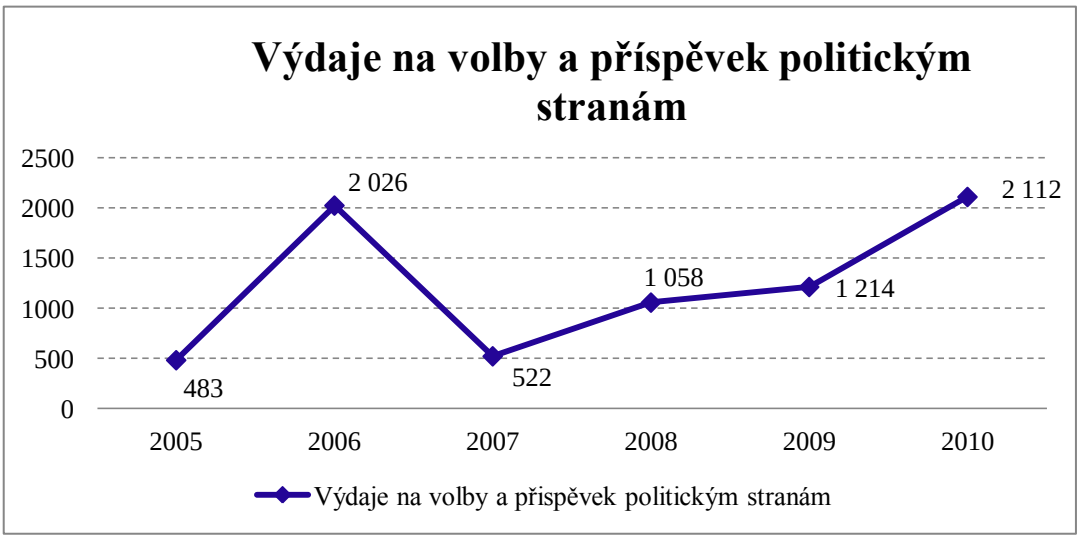

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů státních závěrečných účtů, 2012

Výdaje v roce 2006 několikanásobně přesahují výdaje v roce 2005 zejména díky konání voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v červnu rok 2006. Výdaje rapidně klesly v roce 2007, především z důvodu, že se nekonaly volby do Poslanecké sněmovny. Výše příspěvků v roce 2009 je způsobena volbami do Evropského parlamentu, které se konaly na počátku července na území České republiky. Každé straně, jež získala ve volbách nejméně 1 % z celkového počtu platných hlasů, náleželo 30 Kč za každý odevzdaný hlas. Objem výdajů v roce 2010 ve výši 2 112 mil. Kč je důsledkem navýšení této položky díky konání voleb do Poslanecké sněmovny v květnu tohoto roku. Vypláceno je 100 Kč za každý odevzdaný hlas, pokud strana získala ve volbách nejméně 1,5 % z celkového počtu platných hlasů.

3.2 Vývoj ostatních mandatorních výdajů

V této části práce se budeme zabývat analýzou vývoje ostatních mandatorních výdajů, jejichž výplata se uskutečňuje dle jiných právních norem či ze smluvních závazků. Vývoj ostatních mandatorních výdajů v pěti sledovaných letech zobrazuje následující tabulka č. 10.

Tab. č. 10: Vývoj ostatních mandatorních výdajů (v mil. Kč)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ostatní mandatorní výdaje	46 692	49 463	35 499	36 647	36 939	39 006
Výdaje z jiných právních norem	391	215	122	66	56	92
Výdaje ze smluvních závazků	46 301	49 248	35 377	36 581	36 883	38 914

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů státních závěrečných účtů, 2012

Vývoj ostatních mandatorních výdajů je ovlivněn především velikosti výdajů ze smluvních závazků, jelikož tvoří téměř veškerý objem vyplacených prostředků. Vývojem ostatních mandatorních výdajů vyplívajících ze smluvních závazků se zabývá kapitola 3.2.2.

3.2.1 Analýza vývoje výdajů z jiných právních norem

Nejobjemnější položkou ostatních mandatorních výdajů vyplívajících z jiných právních norem je státní podpora hypotečního úvěrování. Zaměříme se tedy v této části pouze na analýzu vývoje **státní podpory hypotečního úvěrování** ve sledovaných letech.

Před rokem 2004 se vztahovala podpora i na podporu pořízení nového bydlení. Její poskytování se řídilo dle nařízení vlády č. 244/1995 Sb. Toto nařízení však bylo v roce 2004 zrušeno, a proto se podpora novým klientům již neposkytuje, poskytuje se pouze na smlouvy uzavřené do té doby.

O jinou situaci se jedná u podpory hypoték na starší bydlení pro osoby do 36 let. Podpora se poskytuje dle nařízení vlády č. 249/2002 Sb., o poskytování příspěvků k hypotečnímu úvěru osobám mladším 36 let, ve znění pozdějších předpisů[8]. Výše podpory se odvíjí od průměrné úrokové sazby všech úvěrů s podporou, kterou zveřejňuje Ministerstvo pro místní rozvoj, to znamená, že velikost podpory se v jednotlivých letech může lišit. Úprava sazby se provádí vždy k 1. únoru příslušného kalendářního roku[9]. Výplata státní podpory se poskytuje maximálně po dobu 10 let od sjednání smlouvy o poskytování podpory, výplata státní podpory může také skončit splacením hypotečního úvěru, pokud je to v době kratší než 10 let. Následující obrázek č. 13 ukazuje vývoj státní podpory hypoték ve sledovaných letech.

[8] V roce 2004 novelizováno nařízením vlády č. 32/2004 Sb.

[9] Úprava činí při průměrné sazbě úroku 8 % a více 4 procentní body; při sazbě nižší než 8 % a vyšší nebo rovné 7 % 3 procentní body; při sazbě nižší než 7 % a vyšší nebo rovné 6 % 2 procentní body; při sazbě nižší než 6 % a vyšší nebo rovné 5 % 1 procentní bod; je-li průměrná sazba úroku nižší než 5 %, příspěvek se neposkytuje.

Obr. č. 13: Vývoj státní podpory hypotečního úvěrování (v mil. Kč)

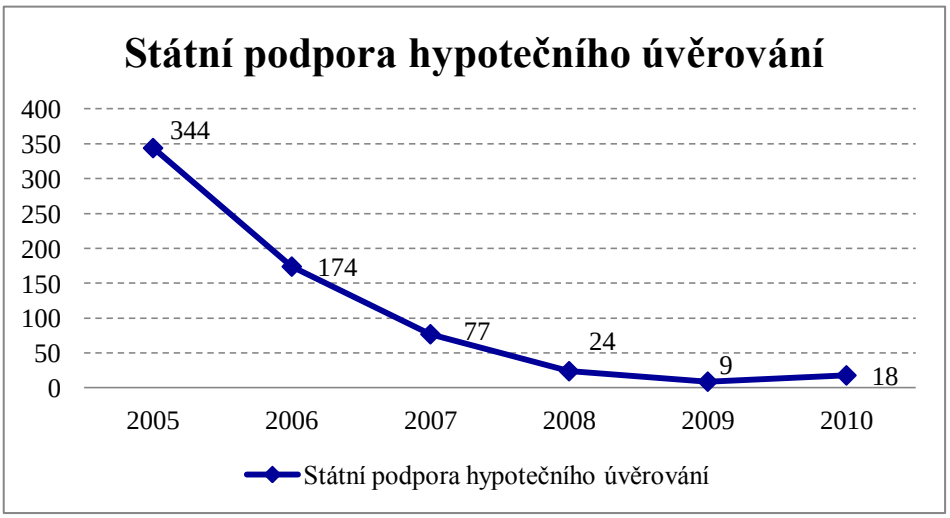

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů státních závěrečných účtů, 2012

Během let 2005 – 2010 bylo na státní podpoře hypotečních úvěrů vyplaceno celkem 646 mil. Kč. Nejvíce, přibližně 80 % z této částky, bylo uhrazeno v prvních dvou letech. Vývoj podpor souvisí i s počtem bytů pořízených s přiznanou státní finanční podporou. (viz příloha E) Zde je vidět, že počet takto pořízených bytů postupně klesá. V roce 2009 zaznamenáváme opětovný nárůst, ale jak vyplývá ze státního závěrečného účtu z roku 2009, tak v důsledku krize hypotečního úvěrování bylo uzavřeno pouze 1 262 nových smluv v tomto roce a průměrná výše příspěvku činila 398 Kč, zatímco v roce 2008 byl příspěvek ve výši 536 Kč. Toto tedy znamenalo, i přes zvýšený počet uzavřených smluv oproti roku 2008, pokles v objemu vyplacených státních podpor. Dalším faktorem snižování je vývoj průměrných sazeb úroků, a s tím související procento vyplacených podpor, kdy dle údajů ze státních závěrečných účtů od 1. února 2005 do 31. ledna 2009 byla podpora nulová, pouze od 1. února 2009 do 31. ledna 2011 byla podpora ve výši jednoho procentního bodu.

3.2.2 Analýza vývoje výdajů ze smluvních závazků

Ostatní mandatorní výdaje ze smluvních závazků jsou tvořeny položkami, které jsou dány mezinárodními smlouvami, dohodami apod. Celkem bylo na tuto skupinu výdajů během let 2005 – 2010 vynaloženo 243 304 mil. Kč. V následující tabulce č. 11 je zobrazen vývoj jednotlivých složek ostatních mandatorních výdajů ve sledovaných letech.

Tab. č. 11: Vývoj položek ostatních mandatorních výdajů (v mil. Kč)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Státní záruky a negarantované úvěry s.o., SŽDC	17 913	20 634	4 981	3 153	3 000	4 740
Transfery mezinárodním organizacím, MMF, SB,…	2 015	2 228	2 980	2 800	2 089	1 841
Odvody a příspěvky do rozpočtu EU	26 330	26 345	27 375	30 591	31 765	32 309

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů státních závěrečných účtů, 2012

Nejobjemnější složku výdajů ze smluvních závazků tvoří **odvody a příspěvky do rozpočtu EU**. Tato položka se objevuje ve státním rozpočtu od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie. Celkem během sledovaných let bylo to rozpočtu EU odvedeno 174 715 mil. Kč, přičemž každoročně se velikost odvodů zvyšovala. Platby do rozpočtu EU se skládají ze tří hlavních složek, kterými jsou tradiční vlastní zdroje (cla), část z harmonizovaného základu DPH a zdroj z hrubého národního důchodu, jež však není automatický a EU o jeho výplatu musí zažádat. Vývoj jednotlivých složek odvodů do rozpočtu Evropské unie od roku 2004 do 30. června 2011 je součástí přílohy F, kde je vidět i výše jednotlivých plateb v eurech. Důležité je však také porovnání s příjmy, které Česká republika z rozpočtu EU získává. Tyto finanční prostředky jsou v komparaci s objemem výdajů větší, a Česká republika se tedy řadí mezi čisté příjemce rozpočtu Evropské unie.

3.3 Vývoj quasi mandatorních výdajů

I když nejsou quasi mandatorní výdaje přímou součástí mandatorních výdajů, jsou důležitou součástí výdajů státního rozpočtu, které stát musí hradit, přestože jejich výplata není spojena s konkrétním zákonem či smlouvou. Proto je zde malá zmínka i o vývoji těchto výdajů. Quasi mandatorní výdaje jsou tvořeny několika položkami, jako například aktivní politikou zaměstnanosti, výdaji na kapitolu ministerstva obrany a dalšími. Obrázek č. 14 zobrazuje vývoj vyplacených prostředků v rámci quasi mandatorních výdajů ve sledovaných letech.

Obr. č. 14: Vývoj quasi mandatorních výdajů (v mil. Kč)

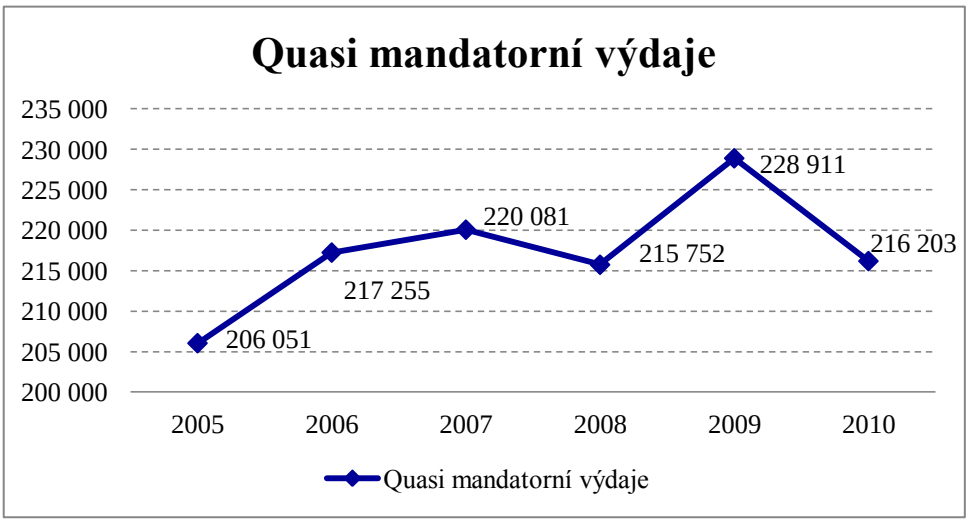

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Ministerstva financí, 2012

Celkem bylo na položku quasi mandatorních výdajů během let 2005 – 2010 vynaloženo 6 443 459 mil. Kč. Výše vyplacených peněžních prostředků se v jednotlivých letech liší, nelze tedy jednoznačně říci, zda má rostoucí či klesající charakter. V následující části se zaměříme na vývoj jedné ze složek quasi mandatorních výdajů, a to na aktivní politiku zaměstnanosti.

Analýza výdajů na **aktivní politiku zaměstnanosti** se orientuje na zobrazení vývoje vlastních nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, které jsou zabezpečovány prostřednictvím úřadů práce. Těmito nástroji jsou rekvalifikace, veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa a podpora zaměstnávání zdravotně postižených občanů. Celkem bylo na vlastní nástroje aktivní politiky zaměstnanosti během pěti vybraných let uvolněno 20 224 mil. Kč ze státního rozpočtu. Vývoj jednotlivých složek vlastní aktivní politiky zaměstnanosti je zobrazen v tabulce č. 12.

Tab. č. 12: Vývoj aktivní politiky zaměstnanosti (v mil. Kč)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Rekvalifikace	408	357	269	271	388	582
Veřejně prospěšné práce	839	899	685	949	1 371	1 624
Společensky účelná pracovní místa	1 184	1 072	868	597	985	1 454
Podpora zaměstnávání ZTP	310	319	235	256	324	324

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů státních závěrečných účtů, 2012

V roce 2005 bylo na vlastní nástroje aktivní politiky zaměstnanosti vyplaceno celkem 3 035 mil. Kč, z toho nejvíce na tvorbu společensky účelných pracovních míst. V tomto roce ještě dochází k výplatě finančních příspěvků na vytvoření místa pro odbornou

praxi absolventů středních a vysokých škol nebo pro získání kvalifikace mladistvého evidovaného úřadem práce ve výši 145 mil. Kč[10]. V roce 2006 bylo na vlastní nástroje vynaloženo celkem 3 856 mil. Kč, z toho nejvíce opět na tvorbu společensky účelných pracovních míst. Opět v tomto roce došlo ještě k vyplácení výdajů na pracovní místa pro zajištění odborné praxe absolventů a na získání kvalifikace mladistvých, ale pouze ve výši 143 tis. Kč. V roce 2007 plynulo ze státního rozpočtu celkem 4,2 mld. Kč. V roce 2008 byla vyplacena na vlastních nástrojích aktivní politiky zaměstnanosti celkem ve srovnání s předchozím rokem poloviční částka, a to 2,1 mld. Kč. Od roku 2009 došlo opět k navýšení výdajů na tuto položku, když v tomto roce bylo vyplaceno celkem 3 068 mld. Kč a v roce 2010 celkem 3 984 mld. Kč. Nárůst v těchto letech byl způsoben především zvýšením vyplacených prostředků na veřejně prospěšné práce a společensky účelná pracovní místa, což je vidět z údajů tabulky č. 12.

[10] Z údajů státního závěrečného účtu 2005 vyplývá, že dle zákona č. 345/2004 Sb., o zaměstnanosti již nejsou odborné praxe upravovány, tzn., že se již nová pracovní místa netvoří, výdaje vyplývají pouze z již uzavřených dohod.

4 Zhodnocení řešené problematiky

Dle údajů státních závěrečných účtů z let 2005 – 2010 tvoří mandatorní výdaje v České republice více než 50% podíl na celkových výdajích státního rozpočtu. Způsobeno je to zejména růstem výdajů na sociální transfery, konkrétně na důchodové pojištění. Vláda České republiky si v posledních letech tento neudržitelný trend uvědomuje a pomocí reforem veřejných financí se snaží růst zpomalovat.

Velikost výdajů na sociální zabezpečení ovlivňuje několik faktorů. Mezi ně patří např. ekonomické. Kupříkladu zpomalení dynamiky vytváření zdrojů v ekonomice projeví ve snaze minimalizovat prostředky plynoucí do sociálního zabezpečení, dále je ovlivněna oblast nezaměstnanosti, růstu chudoby a životních nákladů apod. Dalším faktorem jsou společensko-politické faktory, které se projevují především při rozhodování o prosazení reforem či úpravě zákonů. Velmi důležitý faktor představují faktory demografické, které se v dnešní době stávají stále důležitějšími. Nejdůležitějším pro velikost výdajů na sociální zabezpečení je proces stárnutí populace, se kterým se potýká i mnoho vyspělých států. Stárnutí populace má vliv zejména na výdaje v oblasti výplaty starobních důchodů a financování zdravotní péče. V České republice nastává i problém, že se současně s prodlužující se střední délkou života obyvatel snižuje porodnost a zvyšuje se počet lidí, kteří se dožívají vysokého věku, což dokazují i predikce vývoje obyvatel publikované Českým statistickým úřadem (viz příloha G). Nízká porodnost se projevuje snižováním počtu poplatníků pojistného a zvyšující se počet lidí dožívajících se velmi vysokého věku se odrazí v růstu osob pobírajících starobní důchody. Díky tomu je vytvářen značný tlak na výdajovou stranu systému, který se tímto stává trvale deficitním.

Tabulka č. 13 zobrazuje, jaký podíl měly vyplacené dávky důchodového pojištění na celkových zákonných mandatorních výdajích v průběhu let.

Tab. č. 13: Podíl důchodového pojištění na zákonných mandatorních výdajích (v mil. Kč)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Zákonné mandatorní výdaje	425 050	473 731	518 971	545 155	585 042	589 102
Důchodové pojištění	247 390	272 911	289 855	312 532	339 788	346 213
Podíl důchodového pojištění na zákonných mandatorních výdajích (v %)	0,582	0,576	0,559	0,573	0,581	0,588

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů státních závěrečných účtů, 2012

Vláda již začíná na růst tlaku na výdajovou stranu reagovat a zavádí určitá opatření, jimiž se snaží tento tlak snížit. Jedním z opatření je postupné prodlužování věku odchodu do důchodu a postupné prodlužování potřebné doby pojištění, které je stanovené zákonem č. 306/2008 Sb., kterým byl novelizován zákon o důchodovém pojištění, jež nabyl účinnosti 1. ledna 2010. Tento zákon stanovoval, že důchodový věk pro pojištěnce narozené po roce 1968 činil 65 let u mužů, bezdětných žen a žen, které vychovaly jedno dítě a 62 – 64 let u žen, které vychovaly nejméně dvě děti, v závislosti na počtu vychovaných dětí. Jednou z nejpodstatnějších změn uzákoněných pomocí této novelizace je postupné prodlužování doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod z 25 let na 35 let včetně náhradních dob pojištění. Dále je stanoveno, že při dosažení věku 65 let se pobírání plného invalidního důchodu mění na důchod starobní.

V roce 2011 byl však přijat nový zákon č. 220/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a některé jiné zákony. Měl by přispět k posílení dlouhodobé udržitelnosti důchodového systému. Zákon urychluje tempo zvyšování důchodového věku a postupně sjednocuje důchodový věk mužů a žen. Pro pojištěnce narozené před rokem 1936 je stanoven věk odchodu do starobního důchodu u mužů na 60 let a u žen na 57 let, pokud nevychovaly žádné dítě. Pokud ženy vychovaly jedno dítě, je věk odchodu do důchodu 56 let, dvě děti 55 let, tři nebo čtyři děti 54 let, a při výchově pěti a více dětí je důchodový věk stanoven na 53 let. Pokud jsou pojištěnci narozeni po roce 1936, prodlužuje se jim dle stávající právní úpravy postupně věk odchodu do důchodu. Pro pojištěnce narozené od roku 1974 již není rozhodující ani pohlaví, ani počet vychovaných dětí. A například u osob narozených v roce 1977 je důchodový věk stanoven na 67 let. Na základě tohoto zákona došlo též k úpravě výpočtu důchodů, a to nejen při stanovování základní výměry, ale i při stanovování procentní výměry. Do roku 2012 byla základní výměra stanovena na základě nařízení vlády. Od letošního roku se bude výše základní výměry důchodu činit 9 % průměrné mzdy měsíčně. U procentní výměry se změny týkají především redukčních hranic, kdy do roku 2014 jsou stanoveny tři redukční hranice a od roku 2015 platí dvě redukční hranice. Tyto údaje vyplívají z informací poskytnutých Ministerstvem práce a sociálních věcí, jež těmito změnami začalo realizovat důchodovou reformu.

Dalším opatřením vlády je změna způsobu financování starobních důchodů. Existují tři pilíře, to znamená tři možnosti, jak se zabezpečit v důchodovém věku. První pilíř představuje průběžně financovaný důchodový systém garantovaný státem, druhý pilíř znamená v případě České republiky dobrovolnou účast ze strany zaměstnavatelů či zaměstnanců, kdy zaměstnavatelé dobrovolně přispívají zaměstnancům. Třetí pilíř je zaměřen na soukromé aktivity občanů, kteří si mohou spořit formou penzijního či komerčního životního pojištění a sami se tak zabezpečit na stáří. V České republice je stále nejpodstatnější tzv. první pilíř, který je však při stávajícím demografickém vývoji neudržitelný, neboť je ufinancovatelný pouze v případě, je-li vyrovnaný poměr mezi počtem osob přispívajících do systému a počtem osob, kterým jsou se systému důchodového pojištění vypláceny peněžité dávky. Proto se vláda snaží o diverzifikaci rizika pomocí kombinace průběžného a fondového způsobu financování. Proto v rámci těchto opatření byl schválen zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření. Fondový systém bude probíhat v rámci druhého pilíře a bude ze strany občanů dobrovolný a měl by být zpřístupněn k 1. lednu 2013, kdy se budou moci zájemci o účast zapojit do tohoto nově vzniklého systému. Nevýhodou pro občany však je, že účast bude po uzavření písemné smlouvy s některou z penzijních společností definitivní a z druhého pilíře již nepůjde vystoupit. Pokud se pojištěnec rozhodne využít možnost fondového financování, bude odvádět 3 procentní body z celkové sazby pojistného. Zároveň bude dodatečně odvádět 2 procentní body po celou dobu trvání důchodového pojištění (do doby než odejde do důchodu). „Celkový odvod na důchodové pojištění tak bude 30 % z hrubé mzdy na důchodové pojištění, z toho 25 % na důchodové pojištění a 5 % na důchodové spoření.“ (Český důchodový systém, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012)

Kroky k tlumení růstu podílu mandatorních výdajů a jejich vyplácené výši jsou samozřejmě podnikány i v jiných oblastech než je důchodové pojištění. Hlavní změny, které proběhly například v oblasti státní sociální podpory či podmínek výplaty podpor v nezaměstnanosti jsou součástí předchozích kapitol, proto se zde nachází pouze určité shrnutí provedených změn, které nastaly především k 1. lednu 2012.

V oblasti pasivní politiky zaměstnanosti jsou zpřísněny podmínky pobírání dávek podpor v nezaměstnanosti. Přijaté změny by měly podpořit zvýšení motivace nezaměstnaných rychleji si hledat nové zaměstnání. Dále jsou v rámci těchto opatření zpřísněny postihy za zneužívání sociálních dávek, kdy například při práci načerno se

zvedá pokuta na 100 000 Kč, z původních 10 000 Kč. I když výše vyplácených podpor v nezaměstnanosti je hodně závislá na ekonomické situaci země, vláda se alespoň tímto způsobem snaží o její snižování. V rámci podpor při rekvalifikaci nastaly nové možnosti. Jedná se především o to, že uchazeč si bude moci rekvalifikační kurz vybrat sám.

Od ledna 2012 dochází také ke změnám v rámci životního a existenčního minima. Jejich výše se zvyšuje. Existenční minimum má nově hodnotu 2 200 Kč, je tedy o 180 Kč vyšší než v letech předchozích. Nové částky životního minima ve srovnání s předchozím obdobím jsou součástí následující tabulky č. 14. Tato opatření mají částečně kompenzovat nízkopříjmovým skupinám obyvatel dopady úsporných opatření vlády. Životní minimum je totiž kritériem, ze kterého se určuje nárok či výše některých sociálních dávek, jako je například zjištění nároku na porodné či přídavek na dítě. Existenční minimum plní v rámci systému pomoci v hmotné nouzi společně se životním minimem svou funkci při určování nároku na příspěvek na živobytí a jeho výši.

Tab. č. 14: Částky životního minima před a po roce 2012 (v Kč za měsíc)

Částky životního minima	do 1. ledna 2012	od 1. ledna 2012
pro jednotlivce	3 126	3 410
pro první osobu v domácnosti	2 880	3 140
pro druhou a další osobu v domácnosti (kromě nezaopatřeného dítěte)	2 600	2 830
dítě do 6 let	1 600	1 740
dítě 6 až 15 let	1 960	2 140
dítě 15 až 26 let (nezaopatřené)	2 250	2 450

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí, 2012

V rámci výplat dávek státní sociální podpory došlo v průběhu let také k několika změnám. U přídavku na dítě došlo v průběhu sledovaných let k fixaci výše vyplácených měsíčních částek, a to ve třech různých výších dle věku dítěte. Lze říci, že toto opatření bylo úspěšné, jelikož došlo ke snížení vyplacených přídavků. U porodného se změny týkaly snížení částek i podmínek nároku na výplatu, kdy od roku 2011 se porodné vyplácí pouze při narození prvního dítěte. Další změny nastaly u rodičovského příspěvku, kdy od roku 2012 jsou stanoveny nové podmínky výplaty. Příspěvek již nelze čerpat ve třech výších na základě délky péče o dítě, ale je stanovena maximální výše celkově vyplaceného rodičovského příspěvku, která činí 220 000 Kč. Tato změna byla zavedena především z důvodu větší výhodnosti pro rodiče. Úsporná opatření proběhla i u pohřebného, u něhož došlo k omezení podmínek nároku, což vedlo ke snížení výdajů.

Následující změny, které jsou platné od roku 2012, byly zavedeny především za účelem snížení finanční náročnosti, zjednodušení administrativy a usnadnění přístupu klienta k výplatě jednotlivých dávek. První změnou je zavedení Karty sociálních systémů. Karty by měly být vydávány od jara letošního roku a dostane je každý, kdo čerpá dávky z nepojistných systémů. Výhodou karty pro klienty bude, že s ní budou moci platit jako s klasickou platební kartou v obchodech či si vybrat dávku prostřednictvím bankomatu. Dalším výrazným úsporným opatřením je zavedení jednoho výplatního místa, kterým bude Úřad práce České republiky. Vypláceny zde budou dávky v rámci pasivní politiky zaměstnanosti, dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na péči. Stát si od těchto opatření slibuje především úsporu nákladů státu a snížení administrativy. Dle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí by mělo dojít k úspoře ve výši zhruba 1 mld. Kč.

Zda budou schválená opatření vlády účinná či ne však nelze posoudit z krátkodobého hlediska, nýbrž z hlediska dlouhodobého. Jejich samotná realizace totiž není záležitostí jednoho roku či dvou let, ale delšího časového horizontu. Bude však nutné i nadále sledovat vývoj nejen výše mandatorních výdajů, ale i faktorů, které na jejich výši působí a úsporná opatření korigovat.

5 Závěr

Nejprve byl charakterizován systém veřejných výdajů, jelikož mandatorní výdaje jsou jejich nedílnou součástí. Poté práce pokračovala analýzou mandatorních výdajů v členění na zákonné a ostatní mandatorní výdaje v České republice. Byl proveden rozbor jejich struktury a charakteristika jednotlivých položek mandatorních a quasi mandatorních výdajů. U výdajů z oblasti sociálních transferů, byly uvedeny nejdůležitější novelizace platné od roku 2012.

Třetí kapitola se zabývala analýzou vývoje mandatorních výdajů v České republice v letech 2005 – 2010. Stěžejní pozornost byla věnována především vývoji zákonných mandatorních výdajů, jako položky, která má více než 90% podíl na celkových mandatorních výdajích České republiky. Analýza vývoje byla zaměřena především na sociální transfery, jakožto nejvíce zatěžující části zákonných mandatorních výdajů. V rámci sociálních transferů jsou nejzávažnější problémy především v oblasti růstu výdajů na důchodové pojištění. Kromě zobrazení vývoje mandatorních výdajů byly v této kapitole identifikovány také příčiny, které k danému vývoji přispěly. Součástí rozboru vývoje jednotlivých položek byla též uskutečněná opatření ze strany vlády v průběhu sledovaných let, jež by měla vést k poklesu výdajů či alespoň ke zmírnění tempa jejich růstu. V závěru kapitoly byla malá zmínka o vývoji quasi mandatorních výdajů, které tvoří okolo 20 % výdajů státního rozpočtu. Analyzovány byly výdaje věnované na aktivní politiku zaměstnanosti, jelikož se jedná o položku podporující zaměstnanost.

Čtvrtá kapitola se věnovala zhodnocení řešené problematiky, jež bylo zaměřeno na dopady stárnutí obyvatelstva České republiky na objem sociálních transferů, jako jedné z nejproblémovějších a nejobjemnějších položek zákonných mandatorních výdajů. Obsahem kapitoly byla též sumarizace reformních kroků vlády, které nastaly nejen v průběhu sledovaných let, ale především počátkem roku 2012. Dopad těchto úsporných opatření bude však nutné v budoucnu stále sledovat. Následně na základě analýz bude téměř s jistotou potřeba provést úpravu legislativy, aby byla úsporná opatření co nejefektivnější.

Tato bakalářská práce může být v budoucnu využita jako výchozí podklad k analýze dalšího vývoje mandatorních výdajů, a to především v souvislosti s legislativními změnami zavedenými vládou od roku 2011 a 2012, kdy bude možné posoudit

efektivnost schválených úsporných opatření ve vztahu ke snižování tempa růstu mandatorních výdajů České republiky.

6 Seznam tabulek

Tab. č. 1: Výše příspěvku na převzetí dítěte (v Kč) 17
Tab. č. 2: Výše výdajů v letech 2005 – 2010 (v mil. Kč) 27
Tab. č. 3: Podíl zákonných mandatorních výdajů na HDP (v %) 27
Tab. č. 4: Sociální transfery (v mil. Kč) 29
Tab. č. 5: Dávky důchodového pojištění vyplacené v letech 2005 – 2010 (v mil. Kč) .. 30
Tab. č. 6: Počet důchodců a poplatníků pojistného (stavy k 31.12. daných let) 31
Tab. č. 7: Vývoj dávek nemocenského pojištění v letech 2005 – 2010 (v mil. Kč) 33
Tab. č. 8: Výše dávek státní sociální podpory v letech 2005 – 2001 (v mil. Kč) 34
Tab. č. 9: Vývoj ukazatelů nezaměstnanosti v letech 2005 - 2010 36
Tab. č. 10: Vývoj ostatních mandatorních výdajů (v mil. Kč) 42
Tab. č. 11: Vývoj položek ostatních mandatorních výdajů (v mil. Kč) 44
Tab. č. 12: Vývoj aktivní politiky zaměstnanosti (v mil. Kč) 45
Tab. č. 13: Podíl důchodového pojištění na zákonných mandatorních výdajích (v mil. Kč) 47
Tab. č. 14: Částky životního minima před a po roce 2012 (v Kč za měsíc) 50

7 Seznam obrázků

Obr. č. 1: Vývoj mandatorních výdajů v letech 2005 – 2010 (v mil. Kč) 25
Obr. č. 2: Podíl zákonných a ostatních mandatorních výdajů v letech 2005 - 2010..... 26
Obr. č. 3: Výše zákonných mandatorních výdajů a sociálních transferů (v mil. Kč) 28
Obr. č. 4: Struktura dávek důchodového pojištění v roce 2010..... 30
Obr. č. 5: Výdaje na dávky nemocenského pojištění v letech 2005 - 2010..... 32
Obr. č. 6: Čerpání výdajů na státní sociální podpory v letech 2005 - 2010..... 34
Obr. č. 7: Výdaje na podpory v nezaměstnanosti v letech 2005 - 2010 36
Obr. č. 8: Platba státu do systému všeobecného zdravotního pojištění 37
Obr. č. 9: Státní příspěvek na penzijní připojištění..... 38
Obr. č. 10: Výdaje a poplatky státu na dluhovou službu (v mil. Kč) 39
Obr. č. 11: Státní podpora stavebního spoření v letech 2005 – 2010 39
Obr. č. 12: Vývoj výdajů na volby a příspěvek politickým stranám (v mil. Kč)..... 41
Obr. č. 13: Vývoj státní podpory hypotečního úvěrování (v mil. Kč) 43
Obr. č. 14: Vývoj quasi mandatorních výdajů (v mil. Kč) 45

8 Seznam zkratek

ČSSZ ..... Česká správa sociálního zabezpečení

ČSÚ ..... Český statistický úřad

DPH ..... daň z přidané hodnoty

DVZ ..... denní vyměřovací základ

EU ..... Evropská unie

HDP ..... hrubý domácí produkt

MMF ..... Mezinárodní měnový fond

MPSV ..... Ministerstvo práce a sociálních věcí

MV ..... mandatorní výdaje

SB ..... Světová banka

SR ..... státní rozpočet

SŽDC ..... Správa železniční dopravní cesty

VZP ČR ..... Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky

9 Seznam použité literatury

HAMERNÍKOVÁ, Bojka., MAAYTOVÁ, Alena. a kol. *Veřejné finance*. 2. aktualizované vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 340 s., ISBN 978-80-7357-497-0

KLVAČOVÁ, Eva., MALÝ, Jiří. a kol. *Fenomén dobývání renty a jeho vliv na české veřejné finance.*1. vydání, Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2008, 270 s., ISBN 978-80-86946-75-7

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. Praha: ASPI, 2007. ISBN 80-7357-276-1.

OCHRANA, František., PAVEL, Jan., VÍTEK, Leoš. a kol. *Veřejný sektor a veřejné finance*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, 264 s., ISBN 978-80-247-3228-2

PAVLÁSEK, Vlastimil., HEJDUKOVÁ, Pavlína. *Veřejné finance a daně v České republice*. 1. vydání, Plzeň: NAVA, 2010, 215 s., ISBN 978-80-7211-360-6

PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-351-5.

Český důchodový systém. [online] Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012, Aktualizace 16.1.2012, [cit. 28.3.2012] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf

Český statistický úřad. [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, Aktualizace 2012, Dostupné z: http://www.czso.cz/

Ministerstvo financí. [online] Praha: Ministerstvo financí, 2012, Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/

Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online] Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012, Dostupné z: http://www.mpsv.cz/cs/

Ministerstvo pro místní rozvoj.[online] Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2012, Dostupné z: http://www.mmr.cz/

Portál veřejné správy České republiky. [online] Praha: Ministerstvo vnitra, 2012, Aktualizace 2012, Dostupné z: http://portal.gov.cz/portal/obcan/

Ročenky VZP ČR. [online] Praha: Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky, 2012, Aktualizace 2011, Dostupné z: http://www.vzp.cz/o-nas/dokumenty/rocenky

Sociální reforma, změny 2012. [online] Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, Aktualizace 2011, Dostupné z: http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/

Státní závěrečné účty 2005 – 2010. [online] Praha: Ministerstvo financí, 2012, Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html

Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky. [online] Praha: Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky, 2012, Aktualizace 2012, Dostupné z: http://www.vzp.cz/

Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem. [online] Praha: Ministerstvo financí, 2011, [cit. 29.12.2011] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/zakony_7741.html

Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření.[online] Praha: Ministerstvo vnitra, 2012 [cit. 10.4.2012] Dostupné z:

http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=96~2F1993&part=&name=&rpp=15

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. [online] Praha: Ministerstvo vnitra, 2011, [cit. 28.12.2011] Dostupné z: http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=117~2F1995&part=&name=&rpp=15

Zákon č. 220/2011 Sb., o změně zákona o důchodovém pojištění a některých dalších zákonů.[online] Praha: Ministerstvo vnitra, 2012 [cit. 11.4.2012] Dostupné z: http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=220~2F2011&part=&name=&rpp=15

Zákon č. 306/2011 Sb., o změně zákona o důchodovém pojištění. [online] Praha: Ministerstvo vnitra, 2012 [cit. 11.4.2012] Dostupné z: http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=306~2F2008&part=&name=&rpp=15

Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření. [online] Praha: Ministerstvo vnitra, 2012, [cit. 5.4.2012] Dostupné z: http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=426~2F2011&part=&name=&rpp=15

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. [online] Business center, 2011, Dostupné z: http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zamestnanost/

10 Seznam příloh

Příloha A: Četnost výskytu pojmu mandatorní v evropských fiskálních dokumentech

Příloha B: Vývoj částek životního minima v letech 1991 – 2010

Příloha C: Vývoj počtu státních pojištěnců v letech 2005 – 2010 (stavy k 1. 12. jednotlivých let)

Příloha D: Vývoj vyměřovacích základů a pojistného za státní pojištěnce

Příloha E: Počet bytů pořízených s přiznanou státní podporou hypotečního úvěrování

Příloha F: Platby do rozpočtu EU

Příloha G: Věková skladba obyvatel v letech 2010 a 2066

Příloha A: Četnost výskytu pojmu mandatorní v evropských fiskálních dokumentech

Země	**Dokument**	**Na období**	**Použití pojmu**	**Věcná náplň**
Belgie	Stabilizační program	2007 - 2010	žádné	
Británie	Konvergenční program	2006 - 2009	žádné	
Bulharsko	Konvergenční program	2006 - 2009	10krát	penzijní fondy, příspěvky na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení
Česká republika	**Konvergenční program**	**2006 - 2009**	**20krát**	**výdaje (19krát), indexace penzijního systému**
Dánsko	Konvergenční program	2007 - 2010	1krát	věk odchodu do starobní penze
Estonsko	Konvergenční program	2006 - 2010	4krát	fondový penzijní pilíř, státní penzijní pojištění, platby do systému pojištění nezaměstnanosti
Finsko	Stabilizační program	2006 - 2009	žádné	
Francie	Stabilizační program	2008 - 2010	žádné	
Irsko	Stabilizační program	2007 - 2009	1krát	penzijní systém
Itálie	Stabilizační program	2006 - 2009	žádné	
Kypr	Konvergenční program	2006 - 2010	žádné	
Litva	Konvergenční program	2006 - 2009	3krát	příspěvky na zdravotní pojištění
Lotyšsko	Konvergenční program	2006 - 2009	žádné	
Lucembursko	Stabilizační program	2007 - 2009	žádné	
Maďarsko	Konvergenční program	2006 - 2010	13krát	minimální mzda, počet týdně odučených hodin učitele na státní škole, fondový pilíř penzijního systému
Malta	Konvergenční program	2006 - 2009	1krát	penzijní fondy
Německo	Stabilizační program	2007 - 2010	žádné	
Nizozemsko	Stabilizační program	2006 - 2009	1krát	příspěvek zaměstnavatele na péči o dítě
Polsko	Konvergenční program	2006 - 2009	žádné	
Portugalsko	Stabilizační program	2006 - 2010	1krát	pravidla pro ICT
Rakousko	Stabilizační program	2006 - 2010	žádné	
Rumunsko	Konvergenční program	2006 - 2009	5krát	minimální doba účasti v kurzovém režimu ERM II, pilíř penzijního systému, výdaje
Řecko	Stabilizační program	2006 - 2009	žádné	
Slovensko	Konvergenční program	2006 - 2010	1krát	
Slovinsko	Stabilizační program	2006 - 2009	žádné	
Španělsko	Stabilizační program	2006 - 2009	žádné	
Švédsko	Konvergenční program	2006 - 2009	žádné	

Zdroj: Klvačová, Fenomén dobývání renty a jeho vliv na české veřejné finance, 2008, s. 154

Příloha B: Vývoj částek životního minima v letech 1991 – 2010

Osoba, domácnost	od 28.11. 1991	od 1.3. 1993	od 1.2. 1994	od 1.1. 1995	od 1.1. 1996	od 1.10. 1996	od 1.7. 1997	od 1.4. 1998	od 1.4. 2000	od 1.10. 2001	od 1.1. 2005	od 1.1. 2006
Částka k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb												
Děti do 6 let	900	1 020	1 120	1 230	1 320	1 410	1 480	1 580	1 600	1 690	1 720	1 750
od 6 do 10 let	1 000	1 130	1 240	1 360	1 460	1 560	1 640	1 730	1 780	1 890	1 920	1 950
od 10 do 15 let	1 200	1 360	1 500	1 620	1 730	1 850	1 940	2 050	2 110	2 230	2 270	2 310
od 15 do 26 let (nezaopatř.)	1 300	1 470	1 620	1 780	1 900	2 030	2 130	2 250	2 310	2 450	2 490	2 530
Ostatní občané	1 200	1 360	1 500	1 680	1 800	1 920	2 020	2 130	2 190	2 320	2 360	2 400
Částka k zajištění nezbytných nákladů na domácnost												
Domácnost s 1 osobou	500	600	660	760	860	970	1 020	1 300	1 580	1 780	1 940	2 020
se 2 osobami	650	780	860	1 000	1 130	1 270	1 330	1 700	2 060	2 320	2 530	2 630
se 3 nebo 4 osob	800	960	1 060	1 240	1 400	1 570	1 650	2 110	2 560	2 880	3 140	3 260
s 5 nebo více osob.	950	1 140	1 260	1 400	1 580	1 770	1 860	2 370	2 870	3 230	3 520	3 660

Od 1. 1. 2007 byly přijaty nové zákony: zákon o sociálních službách, zákon o životním a existenčním minimu a zákon o pomoci v hmotné nouzi.

Životní a existenční minimum se využívá při zjišťování nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi a na testované dávky státní sociální podpory, které zabezpečují adresnou pomoc rodinám s dětmi ve stanovených sociálních situacích a v případě sociálního příplatku tvoří i základ pro jeho výpočet.

Životní minimum je stanoveno jako minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.

Částky životního minima jsou od 1. 1. 2007 (platí i od 1. 1. 2009) stanoveny měsíčně takto:

- pro jednotlivce 3 126 Kč
- pro první osobu v domácnosti 2 880 Kč
  domácnosti,
  která není nezaopatřeným 2 600 Kč
- pro nezaopatřené dítě ve věku:
  - do 6 let 1 600 Kč
  - 6 až 15 let 1 980 Kč
  - 15 až 26 let 2 250 Kč

Zdroj: Český statistický úřad, 2012

Příloha C: Vývoj počtu státních pojištěnců v letech 2005 – 2010 (stavy k 1. 12. jednotlivých let)

Rok	Státní pojištěnci celkem	Poživatelé důchodů (v tis. osob)	Uchazeči o zaměstnání (v tis. osob)	Nezaopatřené děti do ukončení povinné školní docházky (v tis. osob)	Nezaopatřené děti po ukončení povinné školní docházky (v tis. osob)
2005	5 822 728	2 567,2	494,1	1 592,6	728,4
2006	5 818 777	2 603,3	443,2	1 568,7	742,1
2007	5 793 989	2 642,9	363,6	1 564,7	747,6
2008	5 845 797	2 682,6	345,7	1 567,0	757,8
2009	6 041 732	2 723,0	522,4	1 566,9	757,4
2010	6 075 482	2 777,3	510,8	1 585,3	743,3

Zdroj: Vlastní zpracování dle ročenek VZP, 2011

Příloha D: Vývoj vyměřovacích základů a pojistného za státní pojištěnce

Období	**Vyměřovací základ**	**Pojistné**
1. 1. 1993 - 31. 12. 1993	1 694 Kč	229 Kč
1. 1. 1994 - 31. 12. 1995	1 430 Kč	194 Kč
1. 1. 1996 - 30. 6. 1996	1 625 Kč	220 Kč
1. 7. 1996 - 31. 12. 1997	2 000 Kč	270 Kč
1. 1. 1998 - 30. 6. 1998	2 120 Kč	287 Kč
1. 7. 1998 - 30. 6. 2001	2 900 Kč	392 Kč
1. 7. 2001 - 31. 12. 2002	3 250 Kč	439 Kč
1. 1. 2003 - 31. 12. 2003	3 458 Kč	467 Kč
1. 1. 2004 - 31. 12. 2004	3 520 Kč	476 Kč
1. 1. 2005 - 31. 12. 2005	3 556 Kč	481 Kč
1. 1. 2006 - 31. 1. 2006	3 798 Kč	513 Kč
1. 2. 2006 - 31. 3. 2006	4 144 Kč	560 Kč
1. 4. 2006 - 31. 12. 2006	4 709 Kč	636 Kč
1. 1. 2007 - 31. 12. 2007	5 035 Kč	680 Kč
1. 1. 2008 - 31. 12. 2009	5 013 Kč	677 Kč
Od 1. 1. 2010	5 355 Kč	723 Kč

Zdroj: Všeobecná zdravotní pojišťovna, 2012

Příloha E: Počet bytů pořízených s přiznanou státní podporou hypotečního úvěrování

Počet bytů pořízených s přiznanou státní finanční podporou	
do 31. 12. 1996	126
v roce 1997	2 031
v roce 1998	2 761
v roce 1999	3 053
v roce 2000	4 765
v roce 2001	7 149
v roce 2002	6 794
v roce 2003	7 703
v roce 2004	7 243
v roce 2005	2 890
v roce 2006	1 018
v roce 2007	344
v roce 2008	279
v roce 2009	1 258
v roce 2010	1 561
v roce 2011	781
od 1. 1. 2012 - 29. 2. 20012	86
Celkem do 29. 2. 2012	**49 824**

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2012

Příloha F: Platby do rozpočtu EU

Rok	Měnová jednotka	Tradiční zdroje (cla)	Zdroj z DPH	Zdroj z HND	Celkem
2004	mil. €	58,90	78,60	416,70	**554,20**
	mil. Kč	1910,10	2548,80	13504,20	**17963,20**
2005	mil. €	136,70	140,90	681,90	**959,50**
	mil. Kč	4373,70	4507,80	21822,40	**30703,90**
2006	mil. €	149,60	173,70	747,70	**1070,50**
	mil. Kč	4233,00	4934,20	21235,20	**30402,30**
2007	mil. €	178,90	198,10	780,00	**1157,10**
	mil. Kč	4967,60	5500,60	21653,90	**32122,10**
2008	mil. €	207,60	224,70	989,00	**1421,20**
	mil. Kč	5178,00	5603,30	24667,30	**35448,60**
2009	mil. €	167,90	174,20	1012,70	**1353,80**
	mil. Kč	4441,20	4606,00	26780,90	**35828,10**
2010	mil. €	189,50	182,60	1094,90	**1467,00**
	mil. Kč	4791,50	4618,90	27689,70	**37100,10**
do 30.6.2011	mil. €	110,75	103,78	585,85	**800,40**
	mil. Kč	2696,56	2526,94	14265,28	**19488,80**

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Ministerstva financí, 2012

Příloha G: Věková skladba obyvatel v letech 2010 a 2066

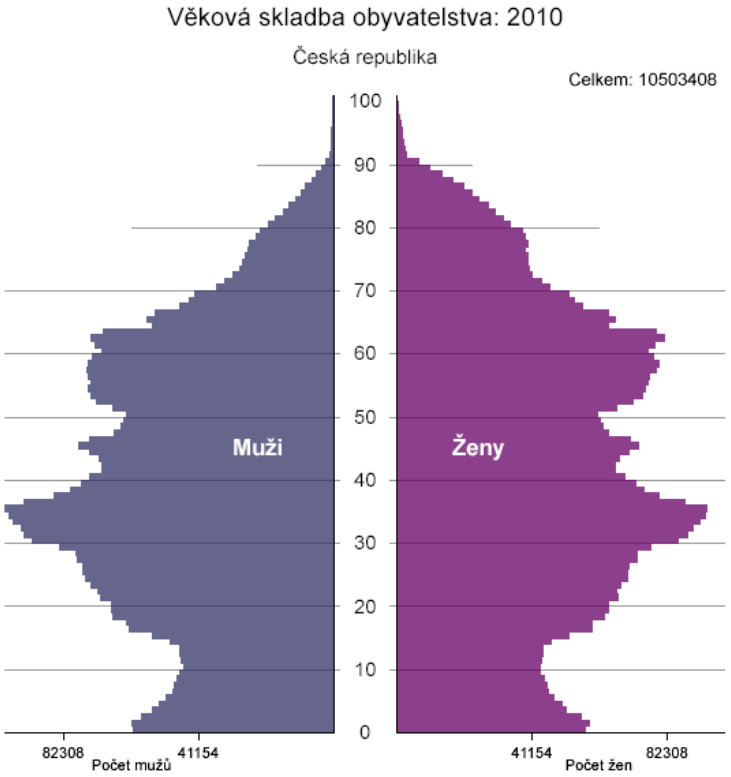

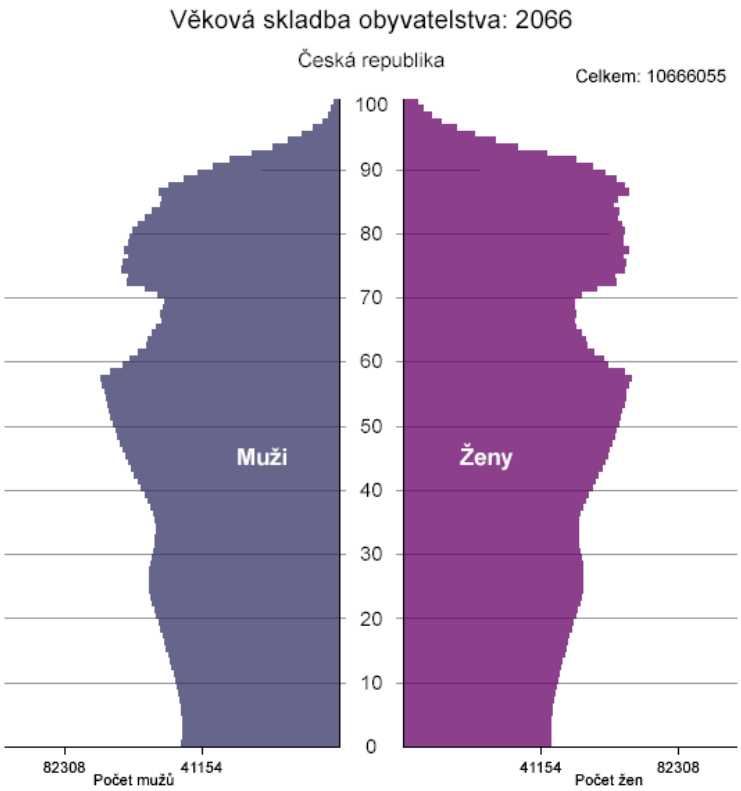

Zdroj: Český statistický úřad, 2012

Abstrakt

URUBOVÁ, M. Mandatorní výdaje ČR – struktura a vývoj. Bakalářská práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 59 s., 2012

Klíčová slova: mandatorní výdaje, zákonné mandatorní výdaje, ostatní mandatorní výdaje, quasi mandatorní výdaje

Práce je zaměřena na mandatorní výdaje v České republice, protože tvoří značnou část výdajů státního rozpočtu. Díky jejich neustálému růstu se zvyšují celkové výdaje, a tím pádem se spotřebuje větší část příjmů, což směřuje k zadlužování státu a veřejné finance se stávají dlouhodobě neudržitelnými. Cílem práce je analyzovat strukturu a vývoj mandatorních výdajů České republiky ve vybraných letech. První část práce je zaměřena na charakteristiku jednotlivých položek mandatorních výdajů v členění na zákonné mandatorní výdaje, ostatní mandatorní výdaje a quasi mandatorní výdaje. Ve druhé části práce je analyzován vývoj mandatorních výdajů a příčiny, které k němu vedly v letech 2005 – 2010. Závěrečná kapitola hodnotí řešenou problematiku především ve vztahu k sociálním transferům. Součástí poslední kapitoly jsou též úsporná opatření vlády, která jsou součástí probíhající reformy veřejných financí, a jejich možné dopady na vývoj mandatorních výdajů.

Abstract

URUBOVÁ, M. Mandatory expences in the Czech Republic – the structure and development. Bachelor's thesis. Pilsen: Faculty of Economics UWB in Pilsen, 59 p., 2012

Key words: mandatory expenses, statutory mandatory expenses, other mandatory expenses, quasi-mandatory expenses

The Bachelor's thesis focuses on the Czech Republic mandatory expenses as it represents a substantial part of the government budget expenditures. As the mandatory expenses continues to grow, the total expenditures grow and thus use up a bigger portion of the government budget revenues, which leads to the growth of the public debt and makes public financing unsustainable. The goal of this thesis is to analyze the structure and the evolution of the Czech Republic mandatory expenses in selected years. The first part of the work lists the individual items of mandatory expenses, namely statutory expenses, other mandatory expenses and quasi-mandatory expenses, and provides their characteristics. The second part offers the analysis of the evolution of mandatory expenses between 2005 and 2010, and its causes. The final chapter evaluates the matter in regard to social transfers and deals with the austerity measures taken by the government during the current financial reforms as well as with their potential impact on the evolution of mandatory expenses.